

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

בתחילת עבודת ה' חייבת להיות השאיפה לגדול,
"אהיה אשר אהיה" כשאהיה גדול אהיה...
הבעיה במצב הזה היא שהאדם חושב בעיקר על עצמו
וחש שאינו במקומו כרגע, אלא רק מתכוון לעתיד.
התכלית היא להגיע לגדלות מוחין, בה האדם חושב על עבודת ה'
לבדו, במקומו הנכון והאמתי – כאן ועכשיו.
[מתוך 'סוד שם אהיה' – קדושת לוי לפרשת שמות]

שמות תשפ"ב

הגליון מוקדש לזכות הת' **יצחק שלמה** שי' בן הרב יגאל משה ז"ל **יצחקוב** לרגל **בר המצוה** – כ' טבת.
שיזכה לעבודת ה' מתוך שמחה ויראת שמים בבריאות איתנה

שמות ה'תשפ"ב

23 **שביתת הארץ ושביתת האדם**
דבר השמיטה
שביתת האדם מתחברת לשביתת הארץ

26 **הסיפור החסידי**
אדמו"ר הזקן
על דרכו בקדש של בעל ההילולא
של כ"ד טבת

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
"בר מצוה" לבן-נח
והאם העיסוק בשפלות מזיק

29 פְּאָדוּר לְיִלְדֵיכִי
מִמְּשָׁה עַד מִשָּׁה
רְדִי יִסְפֵּר לָנוּ עַל בְּעַל הַהִלּוּלָא
שֶׁל כ" טַבֵּת - הַרְמַב"ם

04 **אחור וקדם - בחירה וידיעה**
נקודה מעובדת
על תיקון הצד האחר-הבוחר

05 **חינוך לבטחון**
שיעור לערב היכרות
עם מוסדות החינוך בירושלים
על חינוך ילדים לבטחון פעיל
והקשר התלת דורי בחינוך

10 **שתי נפשות אלקיות**
נגד נפש בהמית אחת
שיעור בהיום-יום כ' טבת
חשיבות דיבור בעבודת ה' עם חבר

19 **סוד שם אהיה**
קדושת לוי לפרשת שמות
כשאהיה גדול - משם אהיה לשם הוי'

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לקוראינו היקרים בתוך כל בית ישראל. מתחילים חומש חדש - חומש שמות - עם **גליון נפלאות** חדש ומלא בכל טוב עם **מספר התכוננויות בנושא חינוך**.

מה בגליון?

נפתח עם **שיעור קצר וחזק** שהקליט הרב לכבוד **ערב שערכו מוסדות החינוך בירושלים - חינוך לבטחון** - בו דבר הרב על חשיבות החינוך **על טהרת הקדש**, על משימת המחנכים - הורים ומורים - לחנך **לבטחון פעיל, בטחון עצמי מתוקן** שיוביל את הילד **לפעול ולהצליח בעולם** ועל תפקידו של הסב בחינוך הילדים - החינוך לתמימות. משם נעבור לשיעור השני, **ביאור על "היום יום" של כ' טבת** בו הסביר הרב באריכות את **החשיבות בקשר חברי בעבודת ה'**, קשר שיוצר מציאות של **שתי נפשות אלקיות נגד נפש בהמית אחת**, מהותו של **משפיע חסידי** ועיון בשמות הנפש הבהמית והיוצא מהם בעבודת האדם. כפי שהובלט בנקודה המעובדת, יש כאן גילוי מחודש על סוד הבחירה והכוונתה על ידי קשרים מתוקנים של עבודת ה'. אל תפספסו את מדור קדושת לוי, שמעמיק בסוד שם אהיה, וגם מכון לחינוך וצמיחה עד שאהיה גדול...

שבת שלום ומבורך,
המערכת

רוצה להבין את השיעור טוב יותר?

שיעורי העמקה בנפלאות

חפשו ביוטיוב - **עלון נפלאות**

או בקול הלשון 03-6171111 - להקיש 7* ואז קוד 924350

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

"אחור וקדם" – בחירה וידיעה

לבחור ב"אחרי הוי' אלהיכם תלכו", עד שיגיע לקשר פנימי עמו – "זכרתי לך חסד נעורייך... לכתך אחרי במדבר". דוגמה לכך בכל נישואין, המתחילים מהבעת אחריות בכתובה, המבוססת על הזרות-האחרות של בני הזוג (שבעולם הזה הם שנים), ורק מכוחה ולאחריה ניתן לבנות מערכת פנים בפנים (החושפת את האחדות הנשמית הקודמת שלהם).

בתוך האדם, ה"אחור" הוא הנפש הבהמית וה"קדם" הוא הנפש האלקית ("נפש השנית בישראל", השניה לנפש הבהמית, "אחור [ורק אז] קדם") – הנפש האלקית בטלה בידיעת ה' מאז ומקדם ורק הנפש הבהמית מוסיפה את הממד הבוחר התלוי בצד האחר (הסטרא-אחרא, שרש הנפש הבהמית). כיצד, אם כן, ניתן לכוון את ה"אחור" לבחור נכון?

ממד ה"אחור" של הנפש הבהמית מתבטא גם באופיה – היא זרה ומנוכרת, עומדת בפני עצמה ודואגת לאינטרסים שלה, ולכן אינה מתחברת גם לנפשות בהמיות אחרות. לעומת זאת, הנפש האלקית, שענינה חיבור ואחדות, מחפשת תמיד קרבה והתחברות פנימיות לנפשות אלוקיות נוספות. לכן, כאשר שני יהודים מתחברים לעסוק בעבודת ה', נוצר מצב של "שתי נפש אלקית נגד נפש בהמית אחת", המטה את הכף לבחירה נכונה. חיבורי הנפשות האלוקיות מתבטא ברמות שונות של קשה, למי שמעלי, בדרגתי וגם מתחתי – "עשה לך רב [שיכוון אותך להחלטות הנכונות], וקנה לך חבר [שיסייע לך להכיר את עצמך וליישם את הדברים], והוי דן את כל האדם לכף זכות [וכך תתייחס נכון לזולת ולמציאות בכלל]". אדם-חבר-רב מגלים את ה"אחור" דקדושה ומכוונים את צד ה"אחור" לבחירה טובה ונכונה.

על בריאת האדם נאמר "אחור וקדם צרתני". פעמים רבות ה"אחור" נתפס כשלילי וה"קדם" כחיובי – ה"אחור" הוא מאוחר וה"קדם" מוקדם; עמידה פנים-בפנים (צד הקדם) מבטאת קרבה וחיבור ואילו עמידה אחור-באחור מבטאת איחור וזרות, מי שמפנה אחור הוא אחר. אכן, ב"אחור" (המוקדם בפסוק ל"קדם!") יש גם צד חיובי (בבחינת "אחרון חביב"):

עמידה פנים בפנים מבטאת את סוד הידיעה האלקית (כבפסוק "והאדם ידע את חוה אשתו") – ידיעת ה' את הכל מאז ומקדם. כך, תיאור מצב הנשמה לפני ירידתה לעולם הוא "חי הוי' אשר עמדתי לפניו". עמידה אחור באחור מבטאת את סוד הבחירה החופשית – כל אחד בעל רצון חפשי וכיוון משלו. כשהנשמה יורדת למטה האדם הופך מ"עומד" ל"מהלך", אך ההליכה גופא מתחילה מהפנית אחור למצב הקודם, הידוע והסטטי, והליכה לכיוון בו אני בוחר. רק במצב של אחור, כשהאדם הוא הבוחר, יש לו גם אחריות על מעשיו.

זהו עיקר החידוש והענין בבריאת העולם – הוצאה לבר מהאחדות האלוקית של זולת, אחר-אחראי ובוחר, שיעבוד את ה' ויבנה עמו מערכת-יחסים רצונית. כמובן, המגמה אינה להשאיר אחור באחור, אלא לחזור לקשר פנים בפנים – אבל הכל מתוך רצון ובחירה חופשית. ה"אחור" צריך

שיעור

ערב חינוך – פנים אל פנים

חינוך לבטחון

קיצור מהלך השיעור

עבור ערב-עיון בנושא חינוך שקיימו **מוסדות החינוך בירושלים** – גני חב"ד תורת חיים, תלמוד תורה תורת חיים ובית הספר היסודי לבנות יעלת חן – הוקלט שיעור קצר ורב-תוכן: בשיעור מדובר על חשיבות ההקפדה על החינוך על **טהרת הקדש כהכנה לגאולה**: על חינוך לבטחון פעיל – **בטחון עצמי מתוקן** ושאיפה להצלחה – שהוא עיקר החינוך; וגם על **הקשר התלת-דורי** בחינוך, כאשר מהסבא מקבלים חינוך **לתמימות** ומהאבא חינוך **לבטחון**.

שבטי ייה, "ראובן שמעון וגו'". יש מאמר חז"ל: "ראובן ושמעון נחתין וראובן ושמעון סלקין", יוצאים מהגלות בזכות שלא שינו את שמם. יש עוד כמה דברים שכתוב שלא שינו. כלומר, הם שמרו על המסורת והתחזקו, גם בתנאים קשים של גלות מצרים ושעבוד ומרירות –

ג ילקוט שמעוני ויקרא פרק כד רמז תרנז (עפ"י ויקרא רבה לב, ה עמוד). "ראובן ושמעון נחתין וראובן ושמעון סלקין" = 2236 = 26 פעמים 86, הוי' פעמים אלהים = ב"פ (בכל יום תמיד) "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" (דברים ו, ד)! חז"ל פרשו שהשבטים אמרו ליעקב ישראל אביהם "שמע ישראל הוי' אלהינו אחד" – "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד" (פסחים נו, א), דבר המתבטא בכך שלא שינו את שמם כו', וכרמוז בפסוק "אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג, ו), וד"ל.

התחזקות בחינוך

שלום לכל ההורים והמורים של התלמידים והתלמידות שלנו. ערב חינוך זה דבר חשוב ביותר, כדי לחזק ולהתחזק בנושא החינוך. כתוב ב"היום יום"^א שעל כל הורה להקדיש חצי שעה ביום לחשוב, להתבונן, מה אפשר לעשות כדי לשפר ולחזק את החינוך של הילדים שלנו – שהחינוך יהיה חינוך על טהרת הקדש.

עכשיו אנחנו בפרשת שמות, "ואלה שמות בני ישראל"^ב. הפסוק ממשיך ומונה את כל יב

נרשם ע"י איתאיל גלעדי. לא מוגה. הקלטה לערב חינוך – פנים אל פנים. מוצאי ט"ז טבת תשפ"ב.

א לוח "היום יום" כ"ב טבת.

ב שמות א, א.

ה' יתברך, בכך ש"טראכט גוט וועט זיין גוט" (חשוב טוב – יהיה טוב), שהוא חושב טוב ויהיה טוב בפועל ממש, ה' נמצא עמו ושומר עליו בכל רגע. שני סוגי הבטחון הם נצח והוד.

הנצח, עיקר החינוך, הוא חינוך לבטחון פעיל. בטחון פעיל, במדה מסוימת, הוא בטחון עצמי – שיש לאדם כח נפשי לקום על הרגלים שלו, על רגל ימין שלו, ולעשות דברים חשובים כדי להיטיב עם עם ישראל. צריך ללמוד הרבה-הרבה תורה, ללמוד בשביל "ללמד, לשמור ולעשות"^א, ללמוד בשמחה ולהפיץ. כל הפעילות הזו צריכה יזמה של בטחון פעיל, שבעצם מבוסס על בטחון עצמי – בטחון "כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"^ב, שה' נותן לנו את הכח לעשות חיל.

המחנך צריך לחשוב, להתבונן, שמטרת החינוך והמשימה של המחנך – ההורה, המורה וכל מחנך – היא לחזק את הבטחון הטוב של הילד כך שירצה לפעול, ירצה ללמוד טוב, להבין טוב, לפעול בעולם. צריך לחנך את הילד שירצה להצליח. ההצלחה הזו היא להשכיל בדרכי ה'. על משיח כתוב "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"^ג. "ישכיל" פירושו יצליח^ד. "ישכיל" הוא גם שכל טוב, בחינוך נותנים את השכל הטוב, "אור השכל"^ה של התורה בכלל ושל החסידות בפרט, ועם השכל הטוב הזה אנחנו מצליחים בחיים. שוב, הכל שייך לספירת הנצח – רגל ימין. זהו החינוך.

יחסי סבאיננד עם המחנך

נאמר נקודה אחת שקשורה לפרשת השבוע: כמו ש"ראובן ושמעון נחתין וראובן ושמעון סלקין", כך גם כל יב שבטי ייה וכל "שבעים

אף על פי כן הם שמרו על הזהות היהודית, לא שינו את שמם ולא את לשונם וכו', ובזכות השמירה על הזהות והמסורת – אותם ראובן ושמעון שנחתין, ירדו למצרים, הם ראובן ושמעון שסלקין, יוצאים מהגלות, "כי בשמחה תצאו"^א. כך אצלנו, בסוף הגלות, עקבתא דעקבתא דמשיחא, ותחלת הגאולה – "הנצנים נראו בארץ... וקול התור נשמע בארצנו"^ב, אבל צריך לדעת שאלה עדיין הרגעים האחרונים שצריך להתחזק בהם כדי לצאת מהגלות ולקבל את פני משיח צדקנו.

עיקר החינוך – בטחון פעיל

הרבי יסד עשרה מבצעים חשובים, כאשר מבצע חינוך – לפי איך שאנחנו מסדרים את המבצעים כנגד עשר הספירות, כחות הנפש – הוא כנגד הנצח. הרי "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם"^א, הבנים הם הנצח

שלנו, הם העתיד שלנו. הבן נקרא "ברא כרעא דאבוה"^ב, הוא רגל ימין של אביו, ההמשך שלו. פנימיות ספירת הנצח היא מדת הבטחון. אנחנו מסבירים^ג שיש שני סוגי בטחון – יש בטחון פעיל, שאדם יזום וקם ועושה דברים, ויש בטחון סביל, שאדם בטוח במאה אחוז בחסדי

עיקר החינוך,

הוא חינוך לבטחון פעיל. בטחון פעיל, במדה מסוימת, הוא בטחון עצמי – שיש לאדם כח נפשי לקום על הרגלים שלו, על רגל ימין שלו, ולעשות דברים חשובים כדי להיטיב עם עם ישראל

ד ישעיה נה, יב.

ה שיר השירים ב, יב.

ו שכנה ביניהם פ"ו הערה ז.

ז שמואליא טו, כט.

ח ע"פ עירובין ע, ב.

ט סוד ה' ליראוי ש"א פ"ו (נתבאר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' רלט ואילך); לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ב (נתבאר בארוכה בסדרת שיעורי "אמונה ובטחון"). ובכ"מ.

י א"ג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ב עמ' תקלז; ח"ז עמ' קצז.

יא ראה אבות פ"ד מ"ה.

יב דברים ח, יח.

יג ישעיה נב, יג.

יד ראה רש"י על שמואליא יח, יד. ובכ"מ.

טו וראה במדור קדושת לוי לפרשת ויגש (נדפס בגליון יח"י השת"א).

מטרת החינוך

המשימה של
המחנך - ההורה,
המורה וכל מחנך
- היא לחזק את
הבטחון הטוב
של הילד כך
שירצה לפעול,
ירצה ללמוד טוב,
להבין טוב, לפעול
בעולם. צריך
לחנך את הילד
שירצה להצליח

הוא מדת התמימות, כמו שכתוב בו (בהיותו 'תלמיד ישיבה') "ויעקב איש תם ישב אהלים"^{טז} (יושב ומתמיד באהלי תורה, של שם ועבר^{טז}). את התמימות צריך הילד לקבל מהסבא שלו. התמימות היא פנימיות ספירת ההוד, הבטחון הסביל הנ"ל. נצח (בטחון פעיל) והוד (בטחון סביל, תמימות) הם "תרין פלגי גופא"^{טז} המשלימים לגוף-מציאות אחד (ובדרך מליצה, אם יש לחשוב חצי שעה כל יום אודות החינוך הכשר, החינוך לבטחון פעיל ועצמי כנ"ל, יש להשלים את

החצי השני של אותה שעה בחיזוק מדת התמימות - את הבטחון הפעיל צריך לקבל מהאבא ואת הבטחון הסביל מהסבא, כאשר כל הורה ומורה צריך להיות גם 'אבא' וגם 'סבא'.
ורמז: יעקב, הסבא של כולנו, מתחיל ב-י; בכורו, ראובן, מתחיל ב-ד; הנכד הראשון, חנוך, מתחיל ב-ח - ר"ת ירח. כתוב שאנחנו, עם ישראל כולו, נמשלים לירח - "מונין ללבנה"^ל ו"דומין ללבנה"^{לא} ו"עתידין להתחדש כמותה"^{לב}. יש זמנים שהירח יותר חשוך ויש זמנים שהוא נולד מחדש ומאיר, עד שנזכה לזמן שהירח יאיר ולא ירד יותר, רק "סלקין" בלי "נחתין". זו הפעולה של חינוך שלשת הדורות האלה, שסימנם ירח.

בטחון בשלשה דורות

נסיים בגימטריא יפה: כל אחד מהדורות

נפש יוצאי ירך יעקב^{טז} - כולם ירדו למצרים והצאצאים שלהם עלו ממצרים עם רכוש גדול של ניצוצות שהיו חבויים במצרים והוציאו אותם^ל. ה' עושה הכל מתוכנן בשביל שנצא ברכוש גדול^כ, רווח גדול, "ירידה צורך עליה [באין ערוך]"^{טז}.

מי הנכד הראשון של יעקב אבינו? הבן הראשון הוא ראובן, עליו נאמר "נחתין" ו"סלקין", והנכד הראשון נקרא חנוך^כ, לשון חינוך. יש בתורה ארבעה חנוך^{כא} - חנוך בן קין (הנכד הראשון באנושות^{כב}), חנוך בן ירד (הדור השביעי לאדם הראשון דרך שת, שאנחנו מצאצאיו), חנוך בן מדין (נכד אברהם) וחנוך בן ראובן, הנכד הראשון של יעקב.

כתוב^{כג} שסבא חייב גם בחינוך הנכדים שלו, כמו שהוא חייב בחינוך הבנים שלו - "בני בנים הרי הם כבנים"^{כד}, קרויים בנים ממש. יש משהו מיוחד ביחס של סבא ונכד. כך כל מחנך, אף שייתכן שהוא אברך צעיר שזכית נכנס לכתה, צריך ללמוד מסבא ונכד את היחס המיוחד למחונך - יחס שנלמד מיעקב^{כד} ובכור נכדיו. למדנו לאחרונה^{כה} שבכחות הנפש יעקב אבינו

טז ע"פ שמות א, ה.

יז ראה ברכות ט, ב (ועוד); כנפי יונה ח"ג סנ"ו (הובא במג"ע אופן נח); תו"א בא ס, ג; סה"מ תרפ"ט עמ' 205 (וש"נ).

יח ראה בראשית טו, יד.

יט לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ.

כ בראשית מו, ט.

כא ראה עוד לחיות עם הזמן ח"א פרשת בראשית-נח (עמ' מג ואילך); פנים אל פנים פ"ד הערה ב (עמ' קלט); שיעור כ"ו תמוז ע"ו.

כב בראשית ד, יז.

כג קידושין ל, א; רמב"ם, הלכות תלמוד תורה פ"א ה"ב; שו"ע אדה"ז יו"ד הלכות ת"ת פ"א ה"ח.

כד קידושין ד, א.

כה וראה בבריייתא דלעיל קידושין ל, א.

כו שיעור שבת וישב השתא (טרם פורסם).

כז בראשית כה, כז.

כח וראה בראשית רבה סח, יא.

כט זהר ח"ג רלו, א (ברע"מ); ע"ח שכ"ז (ע"מ) פ"א.

ל סוכה כט, א (ובכ"ד).

לא ראה בראשית רבה ו, ג.

לב נוסח ברכת קידוש לבנה. בביאור שלש הבחינות ראה אמונה ומודעות מאמ"מ "האמונה במעגל השנה" הערה פא.

פעמים ז פעמים ז, 7 בחזקת 3 ("גשם נדבות תניף אלהים"^{מא}). כשמחברים את כל השלשה יחד, הסבא והאבא והנכד – סוד "מ'ידי אביר יעקב משם רעה] **אבן** ישראל"^{מב}, **אב-בן-נכד** מג – מקבלים 525, 7 פעמים **בטחון**.

יוצא מכאן שכל המשך הדורות, ה"ברא כרעא דאבוה", ספירת הנצח, החינוך שממשיך את הדורות והוא הבטחון של עם ישראל, שגם ש"נחתין" "סלקין", "בשמחה תצאו" – הכל תלוי בחיזוק מדת הבטחון. יש זמנים שכמובן צריך רק לסמוך על הקב"ה (בתמימות) שהכל יהיה טוב, הבטחון הסביל, אבל עיקר החינוך הוא לחנך את הילד לבטחון עצמי ש"הוא הנתן לך כח לעשות חיל". לא לומר ח"ו "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה", אלא לדעת ברור ש"הוא הנתן לך כח לעשות חיל".

ברכת סיום

יהי רצון שכל הילדים, גם הבנים וגם הבנות, יהיו חילים נאמנים בצבאות הוי' (השם הקדוש "הוי' צבאות" הוא בקבלה השם של ספירת הנצח^{מג}) – יעשו חיל וילכו מחיל אל חיל בלי הפסקה^{מד}, עם רגל ימין חזקה, עומדת יציבה על הארץ, ארצנו הקדושה, שלמות הארץ. שנוכה לשלמות הארץ ושלמות העם על ידי שלמות התורה, שמקבלים בפשטות בכתה. "ובא לציון גואל", שנוכה תיכף ומיד ממש להיות "ראובן ושמעון סלקין" (בגימטריא **גאולת ישראל**). שהערב יהיה בהצלחה רבה, בברכת "ופרצת"^{מו}.

האלה הוא כפולה של 7, "כל השביעין חביבין"^{לג}. החנוך השני הוא גם הדור השביעי מאדם הראשון (כנ"ל), וגם כתוב^{לד} שהוא הרבי הרוחני של משה רבינו, שנולד בפרשת השבוע, בזכות שמירת המסורת של עם ישראל ("נצח ישראל לא ישקר וגו").

מה הכפולות? **יעקב** (182) עולה שבע פעמים שם הוי'. **ראובן** (259) שוה שבע פעמים **לז**, ה"יחידה שבנפש. בקבלה **לז** הוא גם חלק המילוי של שם הוי' ב"ה במילוי **סג**. מה לגבי **חנוך** (84)? הוא שבע פעמים **זה**, נבואת משה רבינו

באספקלריא המאירה^{לה},

"זה הדבר אשר צוה הוי"^{לו}. 84 הוא גם משולש

בשלשה ממדים, סכום כל המשולשים מאחד עד 7.

מי שלומד קבלה יודע

ש-פד הוא גם מספר של

תיקון הברית^{לז}. כל השמות

כאן הם כפולות חשובות

של המספר 7. ראשית

החינוך היא מיום הלידה,

שבו "משביעין אותו תהי

צדיק וכו"^{לח}, לשון שבע

(החביב, חינוך לשמירת שבת קדש) ולשון שובע

(בכחות נפש ושפע אלוקי), כמבואר בדא"ח^{לט}.

נחבר את השמות של הדורות: קודם כל,

יעקב-ראובן עולה **אמת**. זהו אחד מפירושי

"תתן אמת ליעקב"^מ – לצרף ליעקב את בנו

הבכור ראובן. באותו אופן, **ראובן-חנוך** עולה ז

כל מחנך, אף שייתכן שהוא אברך צעיר שבעת נכנס לכתה, צריך ללמוד מסבא ונכד את היחס המיוחד למחנך

מא תהלים סח, י.

מב בראשית מט, כד.

מג ראה תרגום אונקלוס ורש"י על אתר. ראה עוד פנים אל פנים עמ' קי הערה יט; חסדי דוד הנאמנים ח"ח עמ' 254, ובארוכה בסמיניר "זה ספר תולדות אדם" גנטיקה ח"ד (נדפס במבחר שיעורי התבוננות חכ"ג עמ' 119 ואילך).

מד זהר ח"ג יא, א; פרדס רמונים ש"כ פי"ב; ראה קהלת יעקב ערך 'צבאות'.

מה ראה ברכות סד, א (ע"פ תהלים פד, ח). ובכ"מ.

מו בראשית כח, יד.

לג ויקרא רבה כט, ט.

לד לקו"ת (האריז"ל) לפרשת בראשית.

לה זהר ח"ב פב, ב. וראה סוכה מה, ב.

לו שמות טז, טז ולב; לה, ד; ויקרא ח, ה; ט, ו; יז, ב; במדבר ל, ב; לו, ב. וראה ברש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

לז ראה שער תקוני עונות פ"ד. ובכ"מ.

לח נדה ל, ב.

לט סה"ש תש"ד עמ' 50. ובכ"מ.

מז מיכה ז, כ.

הלומד על חֵנֶת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ♦ בזכות החינוך הכשר יוצאים מהגלות.
- ♦ עיקר החינוך הוא לבטחון פעיל (פנימיות ספירת הנצח) – בטחון עצמי מתוקן ושאיפה להצליח.
- ♦ כל מחנך צריך ללמוד יחס למחונך מיחס של סבא לנכד.
- ♦ מהסבא מקבלים את התמימות ומהאבא את הבטחון.

ההרשמה למוסדות החינוך בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א בעיצומה

לפרטים והרשמה לשנת הלימודים תשפ"ג:

גני חב"ד ופעוטונים **תורת חיים**
gct.chabad770@gmail.com | 077-7033580

יעלת חן

בי"ס חסידי לבנות **יעלת חן**
yaalatchen13@gmail.com | 02-6518223

ת"ת חסידי **תורת חיים**
torat.tat@gmail.com | 02-6426454

שיעור

"היום יום" כ' טבת

שתי נפשות אלקיות נגד נפש בהמית אחת

קיצור מהלך השיעור

בתקופה האחרונה מלמד הרב **פתגמי 'עבודה'** שנדפסו בלוח "היום יום". בשיעור שלפנינו מתבאר פתגם יסוד על החשיבות של **דיבור בעבודת ה' עם חבר**, המאגד את שתי **הנפשות האלוקיות** של המדברים כנגד **הנפש הבהמית** שבתיקונה הם עוסקים. **פרק א** עוסק בחשיבות הקשר החברי בעבודת ה' – **דבור 'בגובה העינים'** עם מדריך, משפיע או חבר. אריכות מיוחדת יש בו בביאור משנת **"עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות"**, ממנה צומח סוד תיקון ה'אחר' בקדושה, השייך לסוד מושג **הבחירה החפשית**. **פרק ב** נוגע בנקודת-היחידוש העיקרי כאן – **התחברות** שתי הנפשות האלוקיות, בעוד הנפש הבהמית תמיד נשארת **אחת**. הפרק מקנח בהתייחסות לשמות השונים של הנפש הבהמית – **נפש החיונית**, **נפש הטבעית** ו**נפש הבהמית**.

כשאחד מדבר עם רעהו בעניני עבודה, והם לומדים יחד – הרי זה שתי נפשות אלוקיות על נפש טבעית אחת.]

כשמעיינים במקור הדברים^א (המובא ב'הרחבות' במהדורת היום יום המבואר), רואים

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ביאור "היום יום" כ' טבת. מוצאי ט"ו טבת תשפ"ב – טלפונית. א' לקו"ד ח"ב ליקוט כ' אות מד (עמ' 457 במהדורת לשה"ק).

א. "קנה לך חבר" חבר בעבודת ה'

בלוח "היום יום" כ' טבת כתוב:

דער מיטעלער רבי האט געענטפערט איינעם אויף יחידות: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערען בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאס צוויי נפש אלקית אויף איין נפש הטבעית.

[אדמו"ר האמצעי ענה לאחד ביחידות:

כל משפיע צריך להיות גם חבר טוב - להיות מסוגל לדבר עם מושפעי מתוך הזדהות והבנה. מה זה חבר? אחד שמדבר עם השני 'בגובה העינים', חבר כפשוטו

השני 'בגובה העינים', חבר כפשוטו. מה שכתוב כאן ממש קשור למה שדברנו לאחורונה, שמורה בכתה צריך להיות גם חבר של התלמידים (וראיתי שזהו גם אחד הנושאים בערב בנושאי חינוך שהמוסדות שלנו עורכים השבוע).

הווארט שחבר טוב הוא "מורה דרך מה לשאול את הרב" הוא חידוש – היה אפשר לחשוב ששאלה של חסיד לרבי שלו היא

דבר כל כך אישי ופרטי, שרק האדם עצמו יכול לדעת להרגיש מה הוא יכול לשאול ביחידות. הרי היחידות היא מפגש בין היחידה שבנפש של החסיד ליחידה שבנפש של הרבי. בכל זאת, כתוב כאן ווארט מאד יפה – בין הרבי והחסיד עומד החבר (שלפעמים הוא המשפיע-החבר), שמשמש זרו (קטליזטור) לעצם ההתקשרות לרבי, לשאלת השאלות הנכונות וליכולת ליישם אותן.

"עשה לך רב וקנה לך חבר"

כמובן, עצם הווארט על חשיבות החבר הטוב הוא לא 'חידוש' חב"די. הרבה פעמים

ב מענות ותשובות גליון שופטים תשפ"א.
 ג וכמה רמזים: חבר טוב = ברכה, מקור יפהפה ל"האשה הטובה היא החבר הטוב" (משלי ישראל תקפח), שהרי "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא ברכה" (יבמות סב, ב).
 חבר טוב בהכאת אותיות = 484 = 22 ברבוע = תלמיד (היינו שהאמור כאן 'עובד' בשני הכיוונים - כשם שהמדריך המשפיע צריך להיות חבר טוב גם התלמיד צריך להיות חבר טוב, כמו שיש רבי-חבר יש תלמיד-חבר). חבר טוב במספר קדמי = 903 = מב (השם של מעשה בראשית ועלית העולמות) במשולש (= ז פעמים "הוי" הוא האלהים" של נעילה כו). חבר טוב במילוי = 2183. והנה, סכום הרמזים עד כה: 484 903 2183 = 3570 = חבר פעמים טוב!
 חבר טוב ובמילוי ובמילוי המילוי ובמסק"ד = 7592 = 8 פעמים (ממוצע כל מלה) אהבת ישראל (949), אהבה פעמים חכמה כו)!
 ד ראה שיחת י"ג תשרי תשכ"ב ס"ב (התועדויות תשכ"ב עמ' 45), ושי"ב.

שזו לא היתה רק תשובה חדר פעמית ביחידות, אלא הדרכה כללית של אדמו"ר האמצעי:

בשנת תק"ן לערך, כשהרבי האמצעי היה בן שש עשרה שנה לערך, מינה אותו אביו, רבינו הזקן, על הדרכתם של צעירי החסידים. אז קבע הרבי האמצעי בין האברכים את הענין של חברים, ואמר: כשאחד מספר לשני את נגעי לבבו, או כשאחד רואה על השני מדה לא טובה

או חלילה מדה רעה, ושניהם מתדברים אודות זה ומחפשים עצות כיצד להיפטר מהמדה או מהרגילות הרעה, אז הן שתי נפשות אלקיות כנגד נפש בהמית אחת וממילא הם מבצעים בפועל את התיקון.

חבר-מדריך

באותה שיחה של הרבי הקודם ברור שיש קשר הדוק בין החבר בעבודת ה' לבין המושג מדריך ואפילו משפיע. הוא מביא מדברי הרבי המהר"ש:

מן ההכרח שיהיה לאדם חבר, כי חבר הוא בבחינת מורה דרך מה לשאול את הרב, ועוזר לקיים בפועל ממש את מה שהרב מצווה.

וסביב הסיפור על יסוד הדברים אצל אדמו"ר האמצעי (כנ"ל) הוא כותב:

כבר ב"ה למעלה ממאה ועשרים שנה שבקרב החסידים ישנם מדריכים, משפיעים וחברים טובים...

ומסכם זאת:

מאז נקבע בקרב החסידים ענין המדריכים,

היינו חבר טוב.

אפשר להבין מכך שחבר טוב משמש כסוג של משפיע, כשהוא עוזר בעבודת ה' באופנים שונים, וגם שכל משפיע צריך להיות גם חבר טוב – להיות מסוגל לדבר עם מושפיעו מתוך הזדהות והבנה. מה זה חבר? אחד שמדבר עם

רב" וה"קנה לך חבר" עוד יותר מתחברים כאן. אחרי ה"עשה לך רב וקנה לך חבר" צריך גם לדון את כל האדם לכף זכות.^ט

תיקון ה'אחר' – סוד הבחירה

במשנה הזו יש סוד שאנו קוראים לו אחר דקדושה – ר"ת אדם-חבר-רב. בדרך כלל "אחר" הוא דבר שלילי (עד שה"ד רבתי של "הוי' אחד"^{טז} באה להדגיש שאין מדובר ב"אל אחר"^{טז} חלילה^{טז}), אך יש גם אחר של קדושה, אחר חיובי, כמו במאמר "אחרון אחרון חביב"^{טז} או בתקוה שלנו לאחריית הימים. מהו תיקון ה'אחר' בקדושה?^{טז}

על בריאת האדם נאמר "אחור וקדם צרתני"^{טז}. יש לביטוי הרבה פירושים^{טז}, והרבה פעמים מבינים שה"אחור" הוא שלילי, אבל יש גם פירוש טוב – בריאת האדם ב"אחור" היא שרש הבחירה החפשית שלו (השרשים

ט ורמז מופלא שהכל נכלל בחבר טוב: חבר טוב במילוי (עב) - חית בית ריש טית ויו בית (2193) - עולה "עשה לך רב וקנה לך חבר והוי' דן את כל האדם לכף זכות!"

י שאר האותיות של אדם-חבר-רב עולות אברהם, איש החסד והאהבה, שאוהב את כולם ומקרב אותם לתורה (כאהרן הכהן). אדם-חבר-רב עולים סה"כ 457, הנקודה האמצעית של בראשית (שעולה "שלשה דברים יחד", היינו שהם שלשת הדברים, ודוק). יא דברים ו.ד.

יב שמות לד, יד. בקדושה ה"ד רבתי רומזת לרבי גדול (ראה לקו"מ ל; והוא בחינת אברהם, "האדם הגדול בענקים", שה"ד לא זזה משמו).

והנה, כל הפסוק "כי לא תשתחוה לאל אחר כי הוי' קנא שמו אל קנא הוא" = 2197 = אחד פעמים אחד פעמים אחד! (כך מתגלה על ידי הרבי הגדול...).

יג ראה בעל הטורים שם ומנחת שי על שמות לד, יד. וראה תקו"ז כא (נח, א).

יד בראשית רבה עח, ח (הובא ברש"י לבראשית לג, ב). טו אחר בגימטריא הדר, האחרון ברשימת מלכי אדום, האחר מהמלכים שקדמו לו – משום שבו ראשית עולם התיקון. הוא אמנם עדיין לא מלך לבני ישראל, וכנראה שיחודו עם מהיטבאל הוא עדיין יחוד אחר באחר (ועד שאף שבתורה הוא לא מת, הרי בדברי הימים כן נאמר בו "וימת"), אך כבר יש בו ראשית של התיקון, "אחר" למעליותא, כמבואר בפנים.

טז תהלים קלט, ה.

יז ראה גם מבחר שיעורי התבוננות יט בשיעור "אחור וקדם צרתני" ובשיעור ט"ו תמוז ע"ח.

אנחנו מביאים מהצעטיל-קטן^ה את החשיבות של חבר נאמן שיש איתו דיבור פתוח בעבודת ה', דיבור שפועל ישועות, עוד לפני שמקבלים מהחבר עצה טובה בעבודת ה'.

בעצם, עוד קודם, המקור הוא משנה יסודית בפרקי אבות, שאמר רבי יהושע בן פרחיה: **עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר, וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת.**

כמו שראינו, יש קשר בין הרב והחבר – ה"עשה לך רב" בא על ידי ה"קנה לך חבר",

שמחזק את ההתקשרות לרב, עוזר לשאול אותו את השאלות הנכונות

וליישם את עצותיו-הוראותיו. גם מילולית, המלה רב נמצאת בתוך

המלה חבר (שמסיימת ב-רב הפוך). על המשנה הזו גם בסס הרבי את

ה'מבצע' "עשה לך רב"^ה – שכל אחד צריך למנות לעצמו משפיע. הרבי

הדגיש^ה שגם אם מישהו מרגיש שהמשפיע אינו מעליו, אלא חבר שוה

לו (או אפילו, לדעתו, מישהו פחות ממנו) – יש חשיבות בכך שיהיה לו מישהו חיצוני עמו

ייתייעץ בעניני עבודת ה'. כלומר, ה"עשה לך רב" – צעטיל-קטן את יג. וזה לשונו:

לספר בכל פעם לפני המורה לו דרך השם ואפילו לפני חבר נאמן כל המחשבות והרהורים רעים אשר הם נגד תורתנו הקדושה אשר היצר הרע מעלה אותן על מוחו ולבו הן בשעת תורה ותפלה הן בשכבו על מטתו והן באמצע היום ולא יעלים שום דבר מחמת הבושה, ונמצא על ידי סיפור הדברים שמוציא מכח אל הפועל משבר את כח היצר הרע שלא יוכל להתגבר עליו כל כך בפעם אחרת חוץ עצה הטובה אשר יוכל לקבל מחבירו שהוא דרך השם והוא סגולה נפלאה.

י אבות פ"א מ"ו.

יז שיחת ש"פ דברים תשמ"ו (התוועדויות תשמ"ו ח"ד עמ' 173 ולקו"ש חכ"ט עמ' 247); ליל ג' דחה"ס תשמ"ז (התוועדויות תשמ"ז ח"א עמ' 206).

יח שיחת ש"פ דברים הנ"ל, ע"פ דברי המאירי.

עמידה "אחור
באחור" אומרת
שלכל אחד יש
את הכיוון שלו,
את הבחירה שלו.
עמידה "פנים
בפנים" של שנים
אומרת שהם
במצב של ידיעה

כשאדם דן

את חברו לכף
 חוב הוא מגיב
 בהתאם, מתנהג
 איתו באותו אופן -
 זו שרש להחלטה
 לא נכונה. כלומר,
 איך אני "דן את כל
 האדם" איננו ענין
 תיאורטי - יש לו
 תכל'ס, הדין קובע
 כיצד להתייחס

אחר וּבַחַר הֵם 'שכנים', א"ב), לעומת ה"קדם" שמבטא את הידיעה האלקית. עמידה "אחור באחור" אומרת שלכל אחד יש את הכיוון שלו, את הבחירה שלו. עמידה "פנים בפנים" של שנים אומרת שהם במצב של ידיעה - ידיעה היא חיבור, "והאדם ידע את חוה אשתו"¹. כשאנחנו עומדים פנים בפנים עם ה' - ברור שהכל הוא מה', בידיעה שלו (כמו בתורת איז'ביצ'א, שאין בדיקת בחירה). בלוחות הברית הכל היה פנים,

אבל ה' ברא את האדם דווקא אחור - עם מעלת הבחירה.

הדבר בולט בכך שהביטוי "ויהי אחר הדברים האלה" הוא הקדמה לנסיון² - "והאלהים נסה את אברהם"³. נסיון הוא ממש לתת חופש מקסימלי לאדם, לראות איך הוא נוהג כשהוא באחור, כשאין פה גילוי פנים, כשה' לא מתגלה אלא מנסה את האדם בהסתר פנים ("אכן אתה אל מסתתר"⁴) - בוחן איך הוא יגיב ויבחר במצב כזה.

יח בראשית ד, א.

יט מעבר למבוא בפנים, גם בפשט, "אחר הדברים האלה" או "אחרי הדברים האלה" אומר שיש כאן נסיון עבר שיש ללמוד ממנו - "אין חכם כבעל הנסיון" (עקידת יצחק שער יד), "העבר מלמד את העתיד" ואחר הדברים בא נסיון חדש שדורש לימוד מהנסיון שנצבר (וראה גם בהערה הבאה).

כ בראשית כב, א (ועד"ז שם לט, ז - ההקדמה לנסיון יוסף באשת פוטיפר). גם בסוף נסיון העקדה מופיע ה"אחר" - "והנה איל אחר נאחז בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו" (שם כב, יג) - כאשר האיל הוא בבחינת אחור ביחס ליצחק. בסיום העקדה נאמר "ויהי אחרי הדברים האלה" (שם כב, כ), ורש"י מביא (לפי דברי חז"ל) שאחרי העקדה הרחיק אברהם שכבר היה צריך להשיא את יצחק (כהסקת מסקנות, לימוד מהנסיון, כנ"ל בהערה הקודמת) - אלא שה' אמר לו שרק עתה נולדה בת הזוג שלו, רבקה (בה יש לבחור ואחריה יש לחזר, כפי שעשה בסופו של דבר אברהם באמצעות עבדו), ודוק. כא ישעיה מה, טו.

בידיעה אין חידוש, וממילא "תענוג תמידי אינו תענוג"⁵, הכל משעמם ואין סבה לבריאה - ה' ברא את העולם בשביל החידוש של הבחירה החפשית. דווקא ב"אחור" האדם לוקח אחריות על מעשיו, שנעשים בבחירה שלו. יש כאן פירוש למעליותא של המושג יחוד אחור באחור - דווקא כשיש אפשרות של אחור ובחורים אחד בשני יש כאן חידוש. גם נישואין מתחילים במצב של יחוד אחור באחור - אחרי ריחוק שדורש בחירה הדדית, שדווקא בה יש חידוש ותענוג, והם מתחילים מלקיחת אחריות בכתובה (בה מודגש הקשר בין האחריות וצד האחור, כאשר כל הנכסים "אחראין" לכתובה, "אפילו מגלימא דעל כתפאי").

לבחור נכון

אכן, המטרה היא שהבחירה של האדם תהיה נכונה ומכוונת, שיבחר באחריות לקיים "אחרי הוי' אלהיכם תלכו"⁶ והבחירה שלו תהיה תואמת לבחירה העליונה (כלומר, שיתברר שגם הבחירה שלו, שנקראת "אחור", היא ה'). לשם כך צריך לקיים "עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות" - שיסייעו לאדם לקבל החלטות נכונות בחיים (כשגם היחס לכולם הוא בחירה של האדם, העושה בבחירתו רב וקונה בבחירתו חבר ומחליט לדון את כולם לכף זכות):

הרב מלמד לבחור נכון, והחבר מלמד לשאול את הרב את השאלות הנכונות (מתוך הנחה שהרב עצמו לא יודע הכל, אלא מערכת היחסים עמו גם מושתתת על בחירה נכונה כיצד

כב ראה מגיד דבריו ליעקב את קסח בשם הבעש"ט (ומובא רבות אצל תלמידי הבעש"ט והמגיד).

כג דברים יג, ה.

ב. נפש אלקית ונפש בהמית – חיבור ופירוד

חיבור הנפשות האלוקיות ופירוד הנפשות הבהמיות

נחזור לפתגם ב"היום יום". כפי שהרחבנו, העצה של חבר טוב בעבודת ה' איננה עצה בלעדית של חב"ד. עיקר הווארט המחודש כאן, אותו צריך להבין, הוא העניין של שתי נפשות אלוקיות נגד נפש טבעית אחת. לכל אחד משני החברים יש גם נפש אלקית וגם נפש בהמית, אז מדוע הדיבור שלהם בעניני עבודת ה' גורם לשתי נפשות אלוקיות שפועלות נגד נפש בהמית אחת, ולא נגד שתי נפשות בהמיות?

בהרחבות כאן מביאים שני הסברים. הרבי הקודם מסביר¹⁰ שהרע שבכל נפש בהמית שונה, ולכן כנגד הרע היחודי של נפש בהמית אחת פועלות שתי נפשות אלוקיות. הרבי מביא¹¹ את מאמר חז"ל "אין אדם חוטא ולא לו"¹² – אם יש לך חבר מצד הטוב הוא יכול להוכיח אותך, אבל הרע שלו לא ידבק ברע שלך. כל רע הוא רע לעצמו.

עיקר הפשט כאן הוא שגדר הנפש הבהמית, הנפש הטבעית, הוא 'פאר זיך' ('לעצמו'), אינטרסנט. כמו הבעיה שכתבו לי עליה לאחרונה¹³, התחושה שכולם אינטרסנטים – זהו באמת הטבע של הנפש הבהמית. לא סתם הטבע, אלא הגדר של נפש הבהמית. היות שהוא בעצם 'יש', פאר-זיך, לעצמו – הוא גורם לפירוד לבבות. זה קשור גם ל"היום יום" של י' טבת¹⁴, שלא לומר "איך זאג" ו"איך האלט" ('אני אומר' ו'אני אווז') – כל "איך" גורם לפירוד לבבות. לעומת זאת, הטבע של הנפש האלקית הוא הפוך – היא מתחברת. אולי זה ווארט קצת רחוק, אבל אפשר לדרוש

להציג את הדברים וכיצד ליישם אותם (וכו'), ושניהם מכוונים כיצד לדון את כל האדם לכף זכות. האופן בו האדם דן את הזולת משפיע על ההחלטות שהוא מקבל – על היחס שלו אל הזולת (ובעצם למציאות כולה). כשאדם דן את חברו לכף חוב הוא מגיב בהתאם, מתנהג איתו באותו אופן – זהו שרש להחלטה לא נכונה. כלומר, איך אני "דן את כל האדם" איננו ענין תיאורטי – יש לו תכל'ס, הדין קובע כיצד להתייחס. כשאני דן לכף זכות אני מרחם על הזולת, ותכלית החיים בעולם הזה היא שהאחד ירחם על השני, לא יתנהג איתו בדינים – זו תכלית הבחירה הטובה, שמתבטאת ביחס נכון לאח.

עולם האצילות הוא עולם של פנים בפנים, והאחור מתחיל בעולמות התחתונים¹⁵ – שיש בהם קיום נפרד ו'אחור'

(שמאפשר בחירה חפשית). הסדר של "עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות" מקביל לשלשת העולמות התחתונים: "עשה לך רב", המלמד אותך תורה, שייך לעולם הבריאה – עולם השכל. "קנה לך חבר" שייך לעולם היצירה, בו יש קשר רגשי בין שני חברים¹⁶ המחזקים אחד את השני. "הוי דן את כל האדם לכף זכות" שייך לעולם העשיה, בו נמצאים רוב מעשי העולם הזה שנראים שליליים וצריך לדון אותם לכף זכות.

כד קונטרס חסדי דוד סימן עח. וראה יין משמח ח"א שער שביעי בתורה "ארבע כוונות הזיווג" שבעולם האצילות יש יחוד פנים בפנים, ובכל אחד מהעולמות התחתונים יש ממד של אחור – אחור בפנים בבריאה, פנים באחור ביצירה ואחור באחור בעשיה, ודוק.

כה וראה גם במאמר "שלוש עשרה אהבות" בספר שערי אהבה ורצון כי למושכל שייכת האהבה בין רב ותלמיד ולמורגש שייכת אהבת חברים (וכפתגם החסידי שאהבת ישראל היא רגשית, עד שכאשר שני חברים נפגשים מתנשקים ומתחבקים).

גדר הנפש הבהמית, הנפש הטבעית, הוא 'פאר זיך' ('לעצמו'), אינטרסנט

10 סה"ש תרצ"ז עמ' 210.

11 לקו"ש חכ"ה עמ' 307 הערה 184 (ועוד).

12 קידושין סג, ב. ובכ"מ.

13 ראה מענות ותשובות בגליון הקודם.

14 נלמד בשיעור ט' טבת השתא.

"נפש השנית"

הכוונה ששתי
נפשות כאלה
מתחברות
ומתקשרות,
הנפש הבהמית
היא רק אחת,
לעצמה, והנפש
השנית היא תמיד
שניה למישהו
אחר, מתאחדת
עם עוד נפש
אלקית

הוא שני לעולם התהו – יעקב נולד אחרי עשו. גם אצלם רואים את אותו הבדל – אצל עשו יש "נפשות ביתו"^ל, לשון רבים, אף שמדובר בשש נפשות בלבד, ואצל יעקב יש "שבעים נפש"^ל, בלשון יחיד^ל.

הטבע של הנפש האלקית הוא אחדות ודיבוק, כמו המושג "דיבוק חברים"^ל, שהאריז"ל אמר^ל שהוא התנאי לביאת המשיח. כלומר, אם שני אנשים שהם באמת חברים טובים נדבקים יחד – סימן שיש כאן נפש האלקית, שיש כאן קדושה.

אפילו אצל רשעים, אם יש באחדות – היא מצד הטוב שלהם. לכן כתוב במגדל בבל, בדור הפלגה, שבהתחלה כולם "שפה אחת ודברים אחדים"^מ וכל זמן שהיו באחדות "לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות"^{מא}. הקדושה מדבקת, זהו הגדר שלה. במלים אחרות, לנפשות אלקיות באמת אכפת אחת מהשניה – שמחת השני היא שמחתי והצענר של השני הוא צערי. אחדות פירושה שבאמת אכפת, באמת כל אחד דואג לזולת, ואם יש אחדות – יש "אתר שלים" ושם השכינה שורה^{מב}. אם יש את התחושה הזאת – אפשר לומר שיש כבר גאולה. לכן בכל מצב

כאן את הלשון המיוחדת של אדמו"ר הזקן, שמדייק לקרוא לנפש האלקית "נפש השנית בישראל"^{לא} – "נפש השנית" הכוונה ששתי נפשות כאלה מתחברות ומתקשרות, הנפש הבהמית היא רק אחת, לעצמה, והנפש השנית היא תמיד שניה למישהו אחר, מתאחדת עם עוד נפש אלקית.

הפסוק הכי קשור לענין, לפי חסידות^{לב}, הוא "העטפים ללבן והקשרים ליעקב"^{לג}. "הפאר זיך" הוא "העטפים ללבן", שכל אחד מתעטף לעצמו, טבע הקליפה,

וטבע הקדושה הוא הצטרפות שתי נפשות אלויות, "הקשרים ליעקב", הזיקה וההתקשרות לשני. ההתקשרות של הקדושה היא גם מתוך תודעה שאני רק חצי, כמו הכוונה של מחצית השקל^{לד}. מי שחושב שהוא שלם – זו מחשבה של הנפש הבהמית. לכן הנפש הטבעית-הבהמית אומרת 'אני', 'איך זאג', ולכן היא לא מצטרפת – יש לה הרגשת שלמות לעצמה, שלמות של שוא ושקרה.

טוב ורע – אחדות ופירוד

אפשר להבין כאן את הגדר של הטוב, של הקדושה, של הנפש האלקית, לעומת הגדר של הרע, הגדר של התיקון לעומת הגדר של התהו: בעצם הלשון רע יש מובן של פירוד ופירוד ושבידה – משהו רעוע. לכן עולם התהו נשבר – כי כל אחד דואג לעצמו. אחד ההסברים שהנפש האלקית היא "נפש השנית" הוא כי עולם התיקון

לא תניא ריש פ"ב.

לב מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א עמ' מז; נוסחה אחרת במאמרי אדה"ז עה"ת ח"א עמ' קסט.

לג בראשית ל, מב.

לד כמבואר במקומות רבים. ראה דרשות מהר"ט ויקרא דרוש ראשון; מנחם ציון פקודי דרוש ד' פרשיות; תולדות

ארה"ן כי תשא. ועוד.

לה בראשית לו, ו.
לו שמות א, ה.

לז ראה ויקרא רבה ד, ו (הובא ברש"י לבראשית מו, כו): "עשו שהוא עובד לאלהות הרבה כתיב ביה נפשות הרבה אבל יעקב שהוא עובד לאלה אחד כתיב בו נפש אחת" – אצל עשו כל אחד עובד את עצמו, סוגד ל'איך' (אני) שלו, בעוד אצל יעקב עובדים את ה' אחד באמת, ולא שקוים בפולחן-עצמי ר"ל.

לח תנא דבי אליהו זוטא פט"ז.

לט ראה שער הגלגולים הקדמה לט. ישמח משה שמות קכב, א.

מ בראשית יא, א.

מא שם פסוק ו.

מב זהר ח"א רטז, ב.

דווקא את האהבה הנפולה לאהבה של קדושה, אהבת ה', אהבת ישראל ואהבת התורה. על יראה אמר אבי הבעל שם טוב, בצוואה לבנו, לא לפחד משום דבר רק מהקב"ה^{מט}. לגבי אהבה לא אומרים כך, ואדרבה – לפי גרסה אחת בצוואת האבא צריך 'לא לפחד משום דבר, רק מה', ולאהוב כל יהודי [באהבת נפש]'. אם לא היו נחשים ומחבלים שצריך לטפל בהם, להרוג אותם, היה צריך רק לאהוב את הכל – כי טבע הקדושה הוא להתחבה, לאהוב, מתוך בטול. שוב, זהו ווארט מאד חשוב וכללי.

שמות הנפש הבהמית – תיקון בי"ע

אמרנו את העיקר, אבל נסיים בעוד מאמר מוסג, בנושא שודאי דובר עליו כבר בעבר²¹: בפתגם בלוח "היום יום" מדובר על שתי נפשות אלוקיות כנגד "נפש הטבעית אחת", אבל באחד הציטוטים האחרים שהבאנו מההרחבות כתוב "שני נפשות אלקיות כנגד נפש בהמית אחת". כלומר, היא נפש הבהמית – היא נפש הטבעית. יש ביטוי שלישי ביחס לנפש הזו – נפש החיונית²². הסימן הוא **בטח** – בהמית טבעית חיונית. אפשר לומר שבקדושה יש **בטח** (ראשי תיבות ברכה טוב חיים²³, שלשת הדברים שהתורה מצווה לראות לבחור אותם²⁴) ובקליפה יש **טבח**²⁵, אבל גם ברע יש בטחון עצמי שכולו

מט שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

נ ראה שיעור אור לז' שבט ע"ו (נדפס בגליון "ואביטה" ראה ע"ז).

נא תניא רפ"ז.

נב סוד ה' ליראוי שער ההתבודדות פ"ב (עמ' תקיט. וראה גם לב לדעת עמ' פט ואילך). נפש החיונית היא כנגד החיים – אותו מושג ממש. נפש הטבעית היא כנגד הטוב, "טבע הטוב להיטיב" (ראה ע"ח שער הכללים רפ"א: עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א; תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד). עיקר ההבדל הוא בנפש הבהמית, שכנגד הברכה – כאן לא נראה שיש קשר בין המושגים (וכפי שיתבאר בפנים, עיקר השלילה משתמע דווקא בכינוי נפש הבהמית).

נג דברים יא, כו; שם ל, טו.

נד ראה כש"ט אות שטו.

הקדושה מזדהה עם הקדושה – "מצא מין את מינו ונייעור"^{מג} ונדבק.

אהבה ויראה

עיקר הווארט שהטבע של הקדושה הוא אכפתיות אמתית מהזולת, זיקה אמתית לזולת מתוך בטול עצמי, ממילא כל הקדושה היא אהבה. אפשר לומר גם כך – טבע הקדושה, הנפש האלקית, הוא אהבה. לפי זה, טבע הנפש הטבעית והבהמית הוא היראה. באמת כתוב בעץ חיים^{מד} שהיחס בין המלכין קדמאין דתהו

הוא רק יראה – כל אחד פוחד מהשגת גבול של השני. לכל אחד יש פרנויה, בדקות או בגסות – כולם פוחדים אחד מהשני. אנחנו אומרים^{מה} ש-אהבה ר"ת "אור הקדוש ברוך הוא".

זהו ווארט חשוב מאד, על ההבדל בין אהבה נפולה ליראה נפולה: יראה נפולה היא סכנת השבירה, פרנויה. לעומת זאת, באהבה נפולה יש ניצוץ – ניצוץ שצריך להעלות. בכך עוסקות

כל התורות של הבעל שם טוב על העלאת המדות^{מו}. לפי התניא^{מז} אלו תורות של צדיקים, אבל מסבירים^{מח} שיש בהן שייכות גם לבינוני ולכולנו. העיקר הוא שצריך ללמוד איך להעלות

באהבה נפולה
יש ניצוץ – ניצוץ
שצריך להעלות.
צריך ללמוד איך
להעלות דווקא
את האהבה
הנפולה לאהבה
של קדושה,
אהבת ה', אהבת
ישראל ואהבת
התורה

מג עבודה זרה עג, א.

מד ראה גם חסדי דוד הנאמנים ח"ג עמ' 25 ובכ"ד.

מה שערי אהבה ורצון שערי ה' ("אהבה: אור הקדוש ברוך הוא", עמ' צה ואילך).

מו כש"ט (קה"ת) אותיות קעא"רג"ז(א) רכז"ד(א) רפד"רצה.

מז תניא פכ"ח.

מח ראה מעין גנים פרשת בהעלתך; אור ישראל ח"ג עמ' פה ואילך.

הנפש הבהמית היא 'אחר' בעצם, נפרדת וזרה, אבל היא גם מקור הבחירה ועל ידי "עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות" אפשר להגיע לתיקון שלה

לפני שקבלו צורה), נפש הטבעית בעולם היצירה ונפש הבהמית בעולם העשיה (בהמה בגימטריא בן, השם שמאיר בעשיה). לעומת זאת, הנפש האלקית, "חלק אלוה"סא ו"חלק הוי"סב, שייכת לעולם האצילות. זו הסבה, טעם לשבח, למה יש פה שלשה ביטויים של הנפש הבהמית ולנפש האלקית אין עוד שמות^{סג}. הסימן הוא אבטח ("ואני אבטח בך"סד) – קודם כל אלקית, ואחר כך בהמית-

טבעית-חיונית מלמטה למעלה. על "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"סה כתוב^{סו} שה"אף" מרבה אצילות בעשיה, החידוש שהנפש האלקית מתחברת בבהמית ומשם עולים – סדר של אבטח, ככה מתקנים את ה"בטח" דלעומת-זה

סא איוב לא, ב. תניא פ"ב.
סב דברים לב, ט.

סג בהקדמה של שער היחוד והאמונה, "חנוך קטן", אדמו"ר הזקן מדבר על הנפש האלקית בכינוי "נפש השכלית". הכינוי הזה הוא "שריד" לסברא שלו להקדים את שער היחוד והאמונה לליקוטי אמרים - כך שעליו להתייחס לנפש הגבוהה של האדם במושגים של הראשונים, שלפני החסידות (כפי שאצל הרמב"ם הנפש השכלית היא הדבר הכי גבוה). עוד לפני שהוא טבע הסביר את המושגים נפש אלקית ונפש בהמית. אכן, בדרך כלל מסבירים שנפש השכלית היא הממוצע בין הנפש האלקית לנפש הבהמית (ראה לקו"ת בחקתי מז, ג. ראה סדרת שיעורים, החל משבת בחקתי ע"ח; אור לכ"ח חשון ע"ט). שלפני תיקונה היא שייכת יותר לנפש הבהמית (עד שבתניא היא נכללת בה לגמרי - אין שם שלש נפשות, אלא רק נפש אלקית ונפש בהמית, כשהאחרונה מתחלקת למוחין ומדות, נפש שכלית ונפש בהמית). כלומר, לנפש השכלית מצד עצמה יש יותר ישות, ובמבנה דכאן אפשר להסביר אותה כקליפה דאצילות (קליפת ראומה, האומרת 'ראו את ה'מה שלי', זו המודעות העצמית של השכל, כמבואר בכש"ט אות שטו) - אודותה מוסבר (תורת שמואל תרמ"א עמ' קצט ואילך באריכות) שמקומה בראש עולם הבריאה (עולם השכל!), שהרי באצילות "לא יגרך רע" (תהלים ה, ה).

סד תהלים נה, כד.

סה ישעיה מג, ז.

סו ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ה.

ישות ו"לגרמיה", בטח לא טוב, שכל אחד בטוח בעצמו וממילא סר לבו מה'^{נא}, לא שם מבטחו ומאוויו על הקב"ה. צריך לבחור בין הבטח הטוב, "בטח בדד עין יעקב"^{נב}, לבין בטח שלילי (בטח בגימטריא גוי - יש "גוי אחד בארץ"^{נג}, למעליותא, אבל בדרך כלל גוי הוא לא טוב).

מתי משתמשים בכל כינוי? יש מקומות שדנים בכך, כנראה רבי אייזיק לפחות במקום אחד מסביר את ההבדל בין חיונית

לטבעית. בכל אופן, במשמעות הפשוטה נפש הטבעית ונפש החיונית נשמעות ניטרליות, לא משהו רע בדווקא, בעוד הכינוי נפש הבהמית כבר מציין מדות של בהמה, של שור נגח וכי'^{נד}. בהמי נשמע הכי גרוע, הכי לא קדוש. גם טבעי וגם חיוני נשמע ניטרלי, אבל בכל זאת במושג טבע יש איזו פחיתות, איזה טעם לפגם, משמעות של טבע בניגוד לנס - יהודי הוא למעלה מן הטבע. בחיוניות לכאורה אין שום פגם - לשון חיים, שיכולים להיות גם חיים נצחיים, לשון של חי בעצם וגם הקב"ה נקרא חי'^{נז}. לכן, אפשר לדרג כך את כינוי הנפש הזו, מלמעלה למטה - נפש החיונית, נפש הטבעית ונפש הבהמית.

כל מה שאינו נפש האלקית שייך לעולמות בריאה-יצירה-עשיה, העולמות התחתונים והנפרדים ("ומשם יפרד"^{נח}) - נפש החיונית בעולם הבריאה (ה"חי" בהקבלת העולמות לדצח"מ, כאשר החיים בו הם עדיין היוליים,

נה ראה ירמיה יז, ו.

נו דברים לג, כח. וראה רש"י עה"פ שיש "בדד" שלילי ו"בדד" חיובי, שדווקא הוא "עין יעקב", וכך יש לפרש גם לגבי ה"בטח".

נז שמואל'ב ז, כג; דברי הימים'א יז, כא.

נח וראה לקו"ת יוקא ב, ד.

נט ראה לדוגמה יהושע ג, י.

ס בראשית ב, י. ראה זהר ח"א לה, ב; קנח, א; ח"ג מ, א;

ארבע מאות שקל כסף עמ' עו (ברדנזווין) ובכ"ד.

והוא הופך להיות ה"בטח" של "בטח בדד עין יעקב". זהו, בעצם, התיקון של ה'אחר' שדברנו עליו – הנפש הבהמית היא 'אחר' בעצם, נפרדת וזרה, אבל היא גם מקור הבחירה ועל ידי "עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות" אפשר להגיע לתיקון שלה.

הלומד על מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ כל אדם זקוק לחבר בעבודת ה'.
- ◆ משפיע טוב צריך להיות חבר של המושפע – לדבר עמו 'בגובה העינים'.
- ◆ אדם־חבר־רב הם ה'אחר' דקדושה.
- ◆ "אחור וקדם" היינו בחירה ("אחור באחור") וידיעה ("פנים בפנים").
- ◆ החידוש של הבריאה הוא דווקא הבחירה החפשית.
- ◆ לקיחת אחריות באה מתודעת "אחור" – מבחירה חפשית העושה אותי אחראי למעשי.
- ◆ נישואין מתחילים מאחור באחור – לקיחת אחריות בשטר הכתובה.
- ◆ כדי לקבל את הבחירות הנכונות, "אחרי הוי' אלהיכם תלכו", צריך לקיים "עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות".
- ◆ יחסים עם רבי אינם 'ידיעה' אלא 'בחירה' – הוא אינו יודע הכל ויש לבחור מה וכיצד לשאול אותו.
- ◆ "הוי דן את כל האדם לכף זכות" מכתוב יחס נכון לזולת – יחס של רחמים, תכלית הבריאה.
- ◆ רב־חבר־אדם הם כנגד עולמות בריאה־יצירה־עשיה.
- ◆ גדר הנפש הבהמית הוא פירוד מתוך אינטרסנטיות ותחושת שלמות־מרומה.
- ◆ גדר הנפש האלקית הוא אחדות מתוך אכפתיות אמיתית ותחושת חצי הנזקק לזולת.
- ◆ תהו ותיקון הם פירוד וחיבור – אהבה ויראה.
- ◆ "ואני אבטח בך" – תכלית הנפש האלקית (אצילות) לתקן את הנפש הבהמית (עשיה), הנפש הטבעית (יצירה) והנפש החיונית (בריאה).

קדושת לוי

פרשת שמות

סוד שם אהיה

מאומה ועליו לשאוף עוד ועוד. על כך אומר לו ה' (כהמשך למאמרו "זוה לך האות כי אנכי שלחתיך] כי אהיה עמך") ששמו "אהיה אשר אהיה" – "שמה שמשיג עתה הוא עתה, ו'אהיה' נקרא מה שעתיד להיות ומה שעתיד להשיג... וכשישיג גם זו ידע עוד יותר שאין השגתו בשלימות ויבטח בהשם יתברך שעתיד להשיג עד אין סוף. ולזה אמר 'ויאמר אהיה', שידע תמיד שעתה אין השגתו בשלימות... וזהו 'אשר אהיה', שאין לדבר סוף, שבכל פעם שמשיגים יודעים מה שיש עוד השגה למעלה מזו עד אין סוף, וזהו דרך הצדיקים להשם יתברך".

ההכרה שאין סוף להשגה, ולעולם לא ישיג האדם בשלמות, מתבטאת במשפט "עד ולא עד בכלל" – העולה בגימטריא מרכבה, רק כך ניתן להיות מרכבה לאין-סוף (ולא להגדרה מוגבלת שהאדם קבע בדעתו). לעומת זאת, "עד ועד בכלל" עולה רלו – סוד "שיעור קומה של יוצר בראשית" שלמדו¹ מהפסוק "גדול אדוננו [כשיעור] ורב כח"². הרמב"ם התרעם על מדרש שיעור קומה ופסל אותו, שהרי אליבא דאמת לא ניתן לתת גדר ושיעור באין-סוף כלל, ואף על פי כן זהו מדרש חז"ל. בהקשר דנן יש לכך הסבר פשוט בעבודת האדם – ה' עונה לטענת

השם ה'נדיר' ביותר של הקב"ה בתנ"ך הוא שם אהיה, החוזר רק שלש פעמים – בפסוק אחד בפרשתנו: "אהיה אשר אהיה... אהיה שלחני אליכם"³. בקדושת לוי על הפרשה יש חמש תורות העוסקות בשם זה בגוונים שונים, כשהצד השווה הוא הדגש על לשון עתיד שבשם הזה. מרוב התורות עולה, במפורש או במרומז, שלשון העתיד שבשם הזה מלמדת גם שיש 'להתבגר' ו'להתקדם' מהשם הזה לשם הוי' ב"ה (שעל כן שם אהיה לא חוזר שוב בהמשך התורה). נסקור את התורות בקצרה ובתוספת מעט ביאור והטעמה:

התעלות מתמדת

בתורה הראשונה⁴ מאריך רבי לוי יצחק להסביר כי "הצדיק העובד את השם יתברך צריך שידע בכל יום ובכל פעם שמשיג איזו השגה, שיש עוד השגה, מדריגה למעלה מזה, שאינו משיג אותה עדיין". לכן, כאשר משה רבינו טוען שאינו ראוי לשליחות ה', עונה לו ה' כי "זה לך האות כי אנכי שלחתיך"⁵ – ההכרה שעדיין יש לך להשיג היא האות-ההוכחה שאתה עובד ה' כראוי וראוי לשליחות, משום שזהו סימנו של הצדיק, שבכל פעם מתגלה לפניו כמה לא השיג

ד מדרש "שעור קומה". הובא בע"ח שמ"ב פ"ב.
ה תהלים קמז, ה.

ו תשובות הרמב"ם סימן קיז מהדורת בלאו, סימן שעג מהדורת פריימן, סימן לג מהדורת שילת.

נערך ע"י איתיאל גלעדי. מוצאי י"ב טבת תשפ"ב – טלפונות.
א שמות ג, יד.
ב ד"ה "זוה לך האות".
ג שמות ג, יב.

הרעת ה' לישראל כדי להיטיב להם בסופם (כקליפה הקודמת לפרי^{טו}) או השפעת טובה לאומות כדי להרע להן בסופן. בכך גופא, ההרעה העתידיה לאומות אינה נצחית, שהרי בסופו של דבר "הרשעה כלה כעשן תכלה או יחזרו בתשובה" (וכאן מקור נאה למהפכה הרביעית^{טז}), ואילו ההטבה העתידיה לישראל תתקיים לנצח – "וזהו הרמז בפסוק 'אהיה', כי באמת בכאן רומז השם יתברך הטוב שעתיד להיות... דבר שאין סופה ליבטל, וזהו 'אשר אהיה', יהיה ויהיה, שלא יהיה סוף לטוב העתיד לבוא עליהם" (עד אשר "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד"^{טז}).

"חתוך שלא לשמה בא לשמה"

בתורה השלישית^{יז} חוזר העקרון ש"שם הוי' ב"ה מורה על דבר שהוא עתה ושם אהיה על העתיד להיות", ומכיון שהזכות של עם ישראל במצרים היתה רק "על דבר העתיד להיות" (כהסבר רש"י לפסוק "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה", "וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים") – מופיע שם אהיה. הדגש כאן הוא שבמצרים היו ישראל "בקטנות השכל", ולכן ההבטחה העתידיה היא טוב הארץ הגשמי – "ארץ טובה ורחבה... ארץ זבת חלב ודבש"^{יח}. אכן, "כשיבואו לארץ ישראל שם יהיו בשכל גדול ושם יהיה העיקר לקיים מצות הבורא ב"ה [כטעם משה ברצונו להכנס לארץ]^{יט}", מדרגה שתהיה שייכת לקיום רצון ה' בהוה, ולכן מיד אומר ה' למשה לומר לישראל "הוי' אלהי אבותיכם שלחני"^{כא} – "כי האבות

משה שאינו מוכן לשליחות כי לעולם לא יהיה מוכן, ודווקא לכן כעת הזמן לצאת לשליחות... בשלב מסוים על האדם לומר לעצמו – 'מה תכל'ס? מה השליחות שלי בחיים? התכלית אינה להתעלות עד אין סוף אלא להשפיע למטה! לעשות את התחתון שאין תחתון למטה הימנו דירה לו יתברך!'. כלומר, יש לעבור מההתמקדות בעתיד של עליות איך-סוף, "אהיה", לעבודה בהוה, בסוד שם הוי' ב"ה.

דוגמה לדבר, שתואמת את ה'סיפור' של משה כאן, היא ה'משבר' שעובר צדיק נסתר כשעליו להתגלות – לפנות מההתעלות האישית שלו להנהגת עם ישראל. חיבור שני השלבים, "עד ולא עד בכלל" ו"עד ועד בכלל", עולה פסוק שלם בדברי הימים – "אברהם הוא אברהם"^{כב}, פסוק המציין את המעבר אצל אברהם אבינו מהיותו "אב רם, השכל הנעלם מכל רעיון"^{כג} ל"אב המון גוים"^{כד} המשפיע ומוליד בעולם כיוצא בו (ואין מדובר רק ב'גיחה' למציאות החיצונית וחזרה לעולם הפנימי, אלא במהפך שאין ממנו חזרה – "כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה"^{כה}).

הויה נצחית

בתורה השנייה^{כז} מסביר רבי לוי יצחק כי שם הוי' הוא בלתי-משנתנה^{כח}, "אני הוי' לא שניתתי"^{כט}, ואילו שם אהיה מתאר מציאות משתנה –

ז דברי הימים א, כז. והיינו "על פי שני עדים [עד ועד בכלל] ועד ולא עד בכלל". יקום דבר" (דברים יט, טו), ה"דבר אחד לדור" (יל"ש דברים רמז תתקמ), "אחד היה אברהם" (יחזקאל לג, כד), הכל בסוד "אם רץ לבך [רצוא] של 'עד ולא עד בכלל]' שוב [שוב] של 'עד ועד בכלל]' לאחד" (הקדמת תקו"ז ז, א), וראה תניא פרק נ.

ח תו"א יא, א.

ט בראשית יז, ה (וראה תו"א יג, ב).

י ראה תו"ח לך לך פח, א ואילך. ועוד.

יא ברכות יג, א.

יב ד"ה "ויאמר אהיה אשר אהיה".

יג דבר המתבטא בכך שחזקות כל אותיותיו ממשיות לסיים באותו מספר.

יד מלאכי ג, ו.

טו ספר הליקוטים ויצא פל"ו; לקו"ת בראשית. ובכ"מ.

טז אודותיה מדובר רבות החל משיעור כ"ד טבת תשע"ה.

יז זכריה יד, ט.

יח ד"ה "ובאופן אחר יבואר הפסוק".

יט שמות ג, ח (וראה גם פסוק יז).

כ סוטה יד, א.

כא שמות ג, טו.

הנסים כלל לא יתפסו מקום וכל המודעות תהיה פנויה בגדלות מוחין לתורתו של משיח – "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'"^כ.

שאלת היחס בין עשיית מופתים ואמירת תורה 'העסיקה' את גדולי החסידות. היו צדיקים שנקטו שכדי לעורר את האמונה של מי שנמצא בקטנות יש לעסוק בעיקר במופתים. בדרכים אחרות, כשיטת חב"ד ובית פרשיסחא, הודגש לימוד התורה והחסידות, השייך למוחין דגדלות, עד שזלזלו במופתים המתאימים לקטני-המוחין. אכן, דווקא בדור האחרון, הרבי מליובאוויטש אמר שיש גם לפרסם מופתים המחזקים את האמונה בה' – הכנה מתאימה לתקופה הראשונה של ימות המשיח, בפתחה לנו עומדים...

"כל מעשיך יהיו לשם שמים"

בתורה האחרונה^כ מסביר רבי לוי יצחק כי "אהיה" רומז להכנה לעבודת ה', "כשאדם עושה איזה דבר גשמי יהיה כוונתו לעבודת השם יתברך", "ובשעה שעוסק בעבודת ה' נקרא הוה". בפרט "אהיה אשר אהיה" רומז לשני שלבי הכנה – עבודת השדה היא הכנה לאכילה שהיא עצמה הכנה לתורה ועבודה מכח האכילה. בהפשטה, לעבודת ה' נדרשת הכנה ב"חפצא", הכשרת השטח לקיום רצון ה', והכנה ב"גברא", קבלת כח והתחזקות לעבודה.

כאן אפשר להסביר באופן מובהק את המעבר משם אהיה, העתידי, לשם הוי', עבודה בהוה, לפי הביאור הידוע^ל על ההבדל בין עבודת "כל

הם היו במדרגות גדולות, ולכך אצל האבות כתיב הוי' שהוא מורה על מה שהוא עתה". זו דוגמה מובהקת של "מתוך שלא לשמה בא לשמה"^{כב} – בזמן הקטנות צריך לכוון לעתיד, ולצייר אותו באופן שמדבר גם על השכל הקטן בהוה, אך כאשר מתקדמים לגדלות זוכים לעבודת ה' "לשמה", ללא חתירה לשכר עתידי.

שכל להחפלה

בתורה הרביעית^{כג} מוסבר שבגאולת מצרים "ראו ישראל שהוא רב להושיע, וכיון שראו שבידו להושיע לכן יש לנו שכל בגלות המר הזה להעתיך ולהתפלל", ומכיון שגאולת מצרים היא הכנה לגאולה העתידית מתאים בה שם אהיה המכוון לעתיד. הכפילות של "אהיה אשר אהיה" מתפרשת כרומזת לשתי בחינות גאולה – "גאולה מניסים", כניסי יציאת מצרים, בה "אנו משיגין מוחין דקטנות", אך הם גופא "הכנה לקבלת התורה, למוחין דגדלות".

גם כאן שתי הבחינות מכינות לגאולה העתידה, בה תהיינה שתי תקופות – של קטנות ושל גדלות. בדרך כלל מסביר הרבי^{כד} כי בתקופה הראשונה של הגאולה "עולם כמנהגו נוהג"^{כה} (ויעודים דוגמת "וגר זאב עם כבש"^{כו}) מתקיימים כמשל בלבד) ובתקופה השנייה הטבע עצמו משתנה (והיעודים הללו מתקיימים כפשוטם). אכן, כך הוא מצד ה"חפצא" של המציאות, בעוד מצד ה"גברא" החויה הפוכה: היציאה מהגלות, בטול שעבוד מלכויות (כולל כל צרות הגלות, לכלל ולפרט) ייתפס כפלא גדול ומרגש, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"^{כז}, ואילו בשלב השני, בו עוברים לטבע־של־נס (בו נס אינו שבירת־שגרה מרגשת, אלא דבר פשוט),

כב נזיר כג, ב. ובכ"מ.

כג ד"ה "או יבואר אהיה אשר אהיה".

כד לקו"ש חכ"ז בחוקותי שיחה ג. ועוד.

כה רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמותיהם פי"ב ה"א.

כו ישעיה יא, ו.

כז מיכה ז, טו.

כח סיום משנה תורה לרמב"ם.

כט ד"ה "ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה".

ל ראה לקו"ש ח"ג תרומה ס"ו, ויקהל ס"ד; ח"ו וישלח ס"ו; תשובת השנה מאמר "בכל דרכיך דעהו" פי"ג ומודעות טבעית ביאור ד (עמ' קעא ואילך, וראה שם גם בהפניות

של דירה בתוך התחתונים לה' יתברך ממש. בראשית עבודת ה' חייבת להיות השאיפה לגדול וההכנה לעבודה – "אהיה אשר אהיה" (כשאהיה גדול...) – אך התכלית היא להתקדם מקטנות המוחין של אהיה, בה האדם חושב על עצמו וגם אינו נמצא במקומו המתאים, לגדלות מוחין של הוי', עבודת ה' לבדו, במקומי האמתי והנכון, כאן ועכשיו.

הבנה הפירושים

בין הפירושים השונים יש דמיון וקשר רב, כך שקצת קשה לתת להם מבנה פנימי מובהק. אם בכל זאת רוצים, אפשר להסביר אותם כסדרם כנגד שם הוי' עם קוצו של י': השאיפה האין סופית, "עד ולא עד בכלל", שייכת לרצון שבכנת. הטובה הנצחית (המתבטאת בכפילות "אהיה אשר אהיה") שייכת לשם הוי', "אני הוי' לא שניתני", ו"הוי' בחכמה"^ל. התהליך של "מתוך שלא לשמה בא לשמה" שייך לבניה, בה מתקיים "מבין דבר מתוך דבר"^ל. השכל להתפלל שייך למדות הלב, הִזו (כאשר העליה מקטנות לגדלות, ממופתים לתורה, מתאימה גם היא להתפתחות הז"א). העיסוק בעניני הרשות "לשם שמים" (ואף באופן של "בכל דרכיך דעהו") שייך למלכות, הקרויה רשות^ל.

לה משלי ג, יט.

לו ראה רש"י לשמות לא, ג.

לז וראה גם במאמר "החסידות וארץ ישראל" במלכות ישראל ח"א (עמ' קצז ואילך).

מעשיך יהיו לשם שמים", בה דברי הרשות הם הכנה לקדושה עתידית, לעבודת "בכל דרכיך דעהו"^ל, בה יודעים את ה' בתוך מעשי הרשות גופא. ורמז: "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (1281) עולה אני פעמים אהיה!^ל

החידוש כאן ש"אהיה", אף שבפשט הוא אמירה של ה', מתפרש על האדם ועבודתו. וההסבר הפנימי בעבודת ה': כל עוד עסוקים בהכנה, כשה"גברא" מכשיר ומכין את עצמו למצוה, קיימת מודעות עצמית (ולכן ה"אהיה" מתפרש על האדם). לעומת זאת, כאשר מגיעים לקיום רצון ה' בפועל במציאות, ב"חפצא", מתגלה ה' לבדו – האדם שוכח את עצמו ועובר ל"מודעות אלקית". כאשר זוכים ומתחברים לנס הנבדל-המקודש של המודעות האלקית, והגילוי הזה נעשה תדיר (כנ"ל בענין המעבר מנס לטבע אלקי), הכל נעשה במודעות טבעית^ל – שוב אין 'אני' נפרד, אלא השראה קבועה באדם עליו נאמר "אני אמרתי אלהים אתם"^ל ומימוש מלא

נוספות) למאמר "גולה וגאולה" (וראה גם הטבע היהודי עמ' רג).

לא משלי ג, ו.

לב ואילו "בכל דרכיך דעהו" (391) עולה כפולת שם הוי' עם הכולל – י'ה פעמים הוי' (בסוד "כי ביה הוי' צור עולמים") ע"ה – כמנין שמים ע"ה, היינו שה"שמים" שבתוך "כל מעשיך יהיו לשם שמים" הם ה"בכל דרכיך דעהו" ("כל מעשיך יהיו לשם שמים" היינו עבודה על הארץ "לשם שמים" ואילו ב"בכל דרכיך דעהו" לכתחילה נמצאים בשמים), ודוק.

לג על שלשת סוגי המודעות ראה מאמר "המודעות העתידית" בספר הטבע היהודי.

לד תהלים פב, ו.

דבר השמיטה

טעמי מצוות שמיטה

שביתת הארץ ושביתת האדם

שהאדם ישובת מעבודת הארץ (איסור גברא). ונפקא מינה עיקרית: כאשר גוי עובד בשדהו של ישראל בשביעית. אם זו מצוה על האדם, היא מתייחסת רק לישראל המצווים במצוות, ואין איסור דאורייתא כשגוי עובד בשדה (אלא שיש לדון מצד איסור דרבנן של אמירה לגוי^א), אבל אם המצוה שהארץ תשובת מסתבר שאסור מהתורה להניח לגוי לעבוד בשדהו (וכל שכן שאסור לומר לו לעבוד).

כאמור, בלשון התורה המצוה מתייחסת הן לאדם, "תשמטנה" "תשבת", והן לארץ "ושבתה הארץ.. שבת שבתון יהיה לארץ". גם בלשונות הרמב"ם יש התייחסות לשני הצדדים: בסהמ"צ "שצוונו לשבות מעבודת הארץ" (וכן במניין המצוות בתחילת ספר הי"ד), חובת האדם לשבות. ואילו בהקדמה להלכות שמטה כתב "שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה", וכן לשון הסמ"ג "שתשבות הארץ בשביעית מעבודת קרקע"^ב. אך בהלכות עצמן כתב הרמב"ם "מצות עשה לשבות [גברא] מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית... וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה".

ושתי אפשרויות בהבנת הרמב"ם: א. המצוה היא על האדם, כלשונו בסהמ"צ ובהלכות, ואם

שביתה מעבודת האדמה בשביעית היא מצות עשה, ויש בה שני פנים, מצות הארץ ומצוה על האדם.

מצות עשה זו נאמרה כמה פעמים: בפרשת משפטים "והשביעת תשמטנה ונטשתה"^א ופירש רש"י "תשמטנה מעבודה"^ב. ובפרשת כי תשא "בְּקָרִישׁ וּבְקָצִיר תְּשַׁבֵּת"^ג ופירשו חז"ל שמדובר בשנה השביעית^ד. ובפרשת בהר סיני "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שְׁבֵת לָהּ... וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן יְהִי לָאָרֶץ"^ה. וכתב הרמב"ם בספר המצוות "הציווי שנצטוונו להשבית עבודת האדמה בשנה שביעית. והוא אמרו יתעלה 'בְּחִירִישׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת'. וכבר נכפל הציווי בעניין זה כמה פעמים ואמר 'שבת שבתון יהיה לארץ'... ואמר יתעלה עוד 'ושבתה הארץ שבת לה'".

מהו גדר המצוה

בהגדרת המצוה יש לברר האם המצוה היא שהארץ תשובת (איסור מצד החפצא) או

נערך ע"י יוסף פלאי.

א. שמות כג, יא.

ב. ראה רמב"ן ומפרשי רש"י. אכן אחרים מפרשים "תשמטנה" להפקר הפירות, ראה רמב"ם בסהמ"צ קלד, שמטה ויובל פ"ד הכ"ד. חינוך מצוה פד.

ג. שמות לד, כא.

ד. רש"י עה"פ. ראש השנה ט, א. מועד קטן ג, ב. מכות ח, ב.

ה. ויקרא כה, ב"ד.

ו. עשה קלה.

ז. אמירה לגוי אסורה בכל איסורים כדברי השו"ע חו"מ שלא, ו. וראה אנצ"ת ערך אמירה לנכרי.

ח. עשין קמו. וראה חינוך מצוה קיב.

בהמתו בשבת" (וכשם שבשבתת בהמה אסור מהתורה שבהמתו של ישראל תעשה מלאכה גם ע"י גוי, הוא הדין בשביתת שדהו). וכן נראה מכמה ראשונים שם, שהמשכיר שדהו לגוי והגוי עובד בה בשביעית הבעלים עובר על איסור דאורייתא של שביתת שדהו¹⁷. אך יש מפרשים בגמרא בדרך אחרת ולפיה אין ראייה לנידון¹⁸. וכן כתב המהרש"ל שבשביעית אסורה אמירה לגוי (וחמורה שביעית משבת) "לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארץ דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ"¹⁹. ובספר פנים יפות "יש בקדושת שביעית מה שאין בשבת, דהיינו אמירה לנכרי לחרוש ולזרוע שדה של ישראל דאין בו איסור מהתורה בשבת... אבל בקדושת שביעית הזהיר על שביתת הארץ דכתיב ושביתה הארץ שבת לה" שאפילו על ידי נכרי אסור²⁰.
 ודברי המנחת חינוך²¹: "ובשמטה אם עושה עבודת הארץ כגון שחורש שדהו או זורע או קוצר ע"י עכו"ם נהי דהלא תעשה של עבודת הארץ אינו כי הכל כתוב לנוכח שדך לא תזרע אך בעשה עובר בכל עבודת קרקע אפילו ע"י אחרים דכתיב שבת שבתון יהי' לארץ ושביתה הארץ מבואר גזירת הכתוב דהארץ תשבות וכמו שמצווים על שביתת כלים ושביתת בהמה בשבת כן מזהירים על שביתת הארץ בשמטה והמשכיר לעכו"ם או לישראל השדה עובר המשכיר משום שביתת שדהו". וכותב²² שמטעם זה אסור לזרוע בערב שביעית כאשר הזרע נקלט בשביעית, שאמנם אינו עובר על "לא תזרע" אך עובר על שביתת הארץ.

גוי עובד בשדה של ישראל אין בזה בטול מצוה (ולכן כתב "העושה מלאכה... בטל מצות עשה", ולא מי שנעשית מלאכה בשדהו). ומה שכתב "שתשבות הארץ", כלשון התורה "ושבתה הארץ", היינו שתכלית המצוה על האדם היא שהארץ תשבות (ממלאכה שעושה ישראל, בר חיובא)²³. ב. המצוה היא שהארץ תשבות, כלשונו בהקדמה להלכות (וכלשון הסמ"ג. אך לזה קשה מדוע בהלכות לא כתב הרמב"ם בלשון זו כדי שנשמע שאסור גם שתעבד על ידי גוי).

מצוה כללית

וישנה אפשרות שלישית: מצוה שהארץ תשבות, לא רק ששדהו הפרטית לא תעבד אלא מצוה כללית שכל הארץ תשבות. שהרי נאמר "ושבתה הארץ" סתם (לעומת האיסורים שבהם נאמר "שדך" ו"כרמך") – "אין מצוה זו על הבעלים דוקא, אלא כל מי שגורם לנכרי, מכל שכן לישראל, שיעבוד בארץ ישראל, ובידו למנוע אותו... עובר על המצות עשה ושביתה הארץ אפילו אם גוף הקרקע קנויה לנכרי"²⁴. יתרה מזו: הנצי"ב פירש בפשוטו של מקרא שמצוה לגאול שדה שקנה גוי כדי שתוכל לשבות בשביעית²⁵.

מקורות לאיסור חצד הארץ

מקור עיקרי לנידון הוא הסוגיה בעבודה זרה²⁶. שם נאמר "אדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית [רש"י: שנת שבתון יהיה לארץ]", ומשמע שזה כמו "אדם מצווה על שביתת

ט כמו שביאר באריכות בשבת הארץ, קונטרס אחרון סי' א. וכן הבין החזו"א ברמב"ם (שביעית יז, כה).

י בשבת הארץ בקונטרס אחרון א, הביא אפשרות זו ודחאה. גם בתורת הארץ (פ"ו אות כו ואילך) מסיק "דמצות שביתת הארץ אינה מצוה כללית לכל ישראל רק מוטלת על בעל השדה דתשבות שדהו בשביעית וגם אם עכו"ם עובד בה עובר הוא על העשה דשביתת הארץ [כמנחת חינוך]."

יא הלכות שביעית (ר"ב זילבר) א, א (בפירושו 'כסא דוד' ובביאור הלכה. ע"י"ש).

יב העמק דבר ויקרא כה, ב; כד.

יג טו, א"ב.

יד במיוחד לפי תוספות רבינו אלחנן, ריטב"א ותוספות ר"ד.

טו והאריך בזה במעדני ארץ סי' יג.

טז חכמת שלמה מהרש"ל בבא מציעא צ, א.

יז פנים יפות שמות כג, יב.

יח מצוה קי"ב. וכן נקטו עוד פוסקים לפניו, כמו שו"ת נחפה בכסף יו"ד סי' ד (דף לא), שו"ת שמן המור יו"ד סי' ד (ל, ג). וכן נראה משו"ת חת"ס קובץ תשובות סי' ל. וכ"כ ערוה"ש הלכות שמטה יט, יט. שו"ת משיב דבר ח"ב סי' נו (ד"ה ונפלאתי עליו). ובספר השמטה (הרב טיקוצינסקי) עמ' צא.

יט מצוה רחצ. וכיו"ב כתב באגלי טל מלאכת זורע.

החילוק בין חפצא לגברא בפנימיות כבר התבאר (במאמר הקודם), וכעת נתבונן בו מצד נוסף.

ענינה של שנת השמטה בכלל שייך למלכות (המדה השביעית, האחרונה והחביבה, המכונה ארץ). והנה במלכות יש שני צדדים עיקריים, דבור ושפלות, והם מתאימים לשני הצדדים כמו שיתבאר.

פנימיות המלכות היא השפלות בנפש, כדברי דוד המלך (מרכבה למלכות ה') "והייתי שפל בעיני^כ", "ונפשי כעפר לכל תהיה"^כ, ביודעו שמצד עצמו הוא נמוך ושפל ואינו כלום, "כי ממך הכל ומידך נתנו לך"^כ – התודעה של שנת השמטה שתכליתה "שתדעו שהארץ שלי"^כ. השפלות היא 'חותם שוקע' של התחתונים, ומצד עצמה אינה פועלת (אקטיבית), אלא מתבטלת (פאסיבית), כמדת האשה־הנוקבא. מצד זה, מתאים שהמצוה לא תתייחס לגברא, הפועל ועושה, אלא לארץ עצמה, "ושבתה הארץ", ואילו האדם בשפלות־רוחו בטל לארץ הקדש ומזדהה אתה (ומתוך התחושה של "ונפשי כעפר לכל תהיה" מגיע ל"פתח לבי בתורתך"^כ, לימוד התורה בשנת שמטה, תורה של שבת הארץ, "תורה חדשה מאתי תצא"^ל).

הצד השני של המלכות הוא הדבור, הנחשב פעולה ועשיה, "עקימת שפתיו הוי מעשה"^{לא} – "באשר דבר מלך שלטון"^{לב}, "אמר מלכא עקר טורא"^{לג}. זהו צד הגברא של המלכות, 'חותם בולט' (בחינת זכר), ומצד זה מתאים שהמצוה תתייחס לגברא, שהאדם ישבות ממלאכה בשביעית.

כו שמואל'ב ו, כב.

כז ברכות יז, א.

כח דברי הימים א כט, יד. אבות ג, ז.

כט סנהדרין טל, א.

ל לפי ויקרא רבה יג, ג.

לא סנהדרין סה, א.

לב קהלת ח, ד.

לג לפי בבא בתרא ג, ב.

דעת המבי"ט והמהרי"ט

לעומת זאת, המבי"ט^כ והמהרי"ט^כ כתבו שמותר להשכיר שדה לגוי לפני שביעית לכמה שנים, כאשר לא ברור שהגוי יעבוד בה בשביעית עצמה. והמנחת חינוך תמה^כ: הרי הדבר אסור כמו שביטת בהמתו בשבת (והיתר הבלעה נאמר רק לענין 'שכר שבת').

ובדעת המבי"ט ומהרי"ט נראה בפשטות שהמצוה היא רק על הגברא, ואין איסור דאורייתא כשהגוי עובד בשדה של ישראל^כ. אך יש שהסבירו את המבי"ט והמהרי"ט באופנים אחרים וטעמים אחרים^כ.

ויש שכתב^כ שהמבי"ט והמהרי"ט נוקטים שיטה אמצעית ולדעתם האיסור שייך רק כאשר הגוי עובד בשדה ישראל בשליחות הישראל (וכן כשישראל משכיר לגוי באופן שודאי יעבוד בשביעית וכיו"ב), אך כשעושה על דעת עצמו אין בזה איסור.

פנימיות ההלכה

נחלקו הפוסקים האם מצות עשה של שביטה בשביעית מתייחסת לגברא שלא יעשה מלאכה או מצד החפצא שהארץ תשבות ולא תעשה בה מלאכה (גם על ידי אחרים).

ונראה שודאי יש את שני הצדדים, כמפורש בלשון התורה וברמב"ם, מצד הארץ הנעבדת ומצד האדם העובד. וכשאדם עובד בשדהו בשביעית הוא מבטל את שביטת הארץ (מצד החפצא) במעשה שלו (מצד הגברא). והמחלוקת היא האם כשגוי עובד בשדה ישראל יש בזה בטול שביטת הארץ או שזה כ'מעשה קוף' בעלמא.

כ שו"ת מבי"ט ח"ב סי' סד.

כא שו"ת מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' נב.

כב מצוה שכת.

כג כך הבין בדעתם בשבת הארץ פ"א ה"א, ושם בקונטרס אחרון, והסכים עמו במעדני ארץ סי' יג.

כד ראה למשל תורת הארץ פ"ו אות מ"ב ואילך.

כה תורת הארץ שם אות מו.

הסיפור החסידי

אדמו"ר הזקן | רב מתחקר הכל!

רבי שניאור זלמן מליאדי, הידוע גם כאדמו"ר הזקן ובעל התניא והשו"ע, נולד בח"י אלול קה"ת לאביו רבי ברוך ואמו רבקה במחוז ויטבסק שברוסיה הלבנה. עוד בילדותו נודע כעילוי בתורה. בשנת תקכ"ד נעשה לתלמידו המובהק של המגיד ממזריטש ובהוראתו כתב את השולחן ערוך שלו. עם עליית רבי מ"ם מויטבסק לארץ, ובהוראתו, הפך אדמו"ר הזקן למנהיגם של חסידי רוסיה ורוסיה הלבנה. אדמו"ר הזקן כתב את ספר התניא – ספר יסוד בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט – המוגדר כ"תורה שבכתב של החסידות" וכולל עצות והדרכות בעבודת ה' לאור הכרת מדרגתו ועבודתו של הבינוני. בעקבות הלשנות של מתנגדים ישב בכלא פעמיים. יום שחרורו ממאסרו הראשון בשנת תקנ"ט, י"ט כסלו, נקבע כיום טוב ור"ה לחסידות. בכ"ד טבת תקע"ג, בהיותו בדרך אחרי כיבוש נפוליאון את רוסיה הלבנה, נפטר רבי שניאור זלמן ונטמן בעיירה האדיטש.

מעמיקה מעבר להבטה החיצונית או הרעיון הראשוני. למשל, לימוד הגמרא בעיון הוא בינה המדקדקת בכל הפרטים וחותרת לבוא לעומק הסוגיא. ההבדל בין חכמה לבינה הוא גם ההבדל בין תלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי, ובין רבי לרב: "כל רב מבבל, כל רבי מארץ ישראל". ומעניין, גם לאחר שהתמנה לנשיא ורבי לחסידים נקרא כך אדמו"ר הזקן ככובע הפוסק שלו, וספרו כונה "שולחן ערוך הרב".

לטיפוס הרב החוקר יש ביטוי גם כאשר הרב נעשה לצדיק ומנהיג עדה: ישנם צדיקים שכאשר באים אליהם עם סיפור ארוך ומורכב, הם מעניקים ברכה קצרה ודי להם בכך. צדיק כאדמו"ר הזקן מתעניין בזולת ובקורותיו, ומעמיק בסיפורו כמו בסוגית גמרא מורכבת. תוך כדי התחקיר הוא מסוגל לחלץ פרטים שנשכחו וחוויית שהודחקו, וכך הוא מסוגל לעזור לפונים אליו (אצל הרבי מליובאוויטש, יורשו בדור האחרון, התבטאה ההתעניינות בבקשה חוזרת ונשנית למכתבים מפורטים).

זקני חסידי אדמו"ר הזקן אמרו עליו שלשה דברים, שהם מקשה אחת, על היחס בינו ובין חסידיו (המקור באידיש, כאן בתרגום לעברית): "שאלו אצלו הכל, הוא היה מתערב בהכל, ואף אחד לא עבר על דעתו". תכונה זאת עמדה לו, עוד בהיותו רב צעיר בוויטבסק.

באחת החתונות שבהן נכח אז אדמו"ר הזקן כמסדר הקידושין, שאל: למה מזמינים מורה צדק לחתונה? בשלמא בדחן צריכים לו, לשמח, אך למה מזמינים את הרב? וישתקו כולם, ויאמר: איך וועל אייך זאגן, א רב פרעגט אלץ פאנאנדער [אני אומר לכם, רב מתחקר הכל]! ויקרא להכלה וישאלה אם היה לבעלה הראשון אה, ותאמר שאכן היה לו אח קטן רך בשנים... ואמר אדמו"ר הזקן כי קודם כל תקבל חליצה ואחר כך יעשו את הנישואין. זה המעשה היה המופת הראשון שהראה אדמו"ר הזקן.

המעורבות שייכת לכח הבינה, שעניינו הבנה

וברצוני להשאר ללמוד תורה בהתמדה ובשקידה, וכך בכל פעם ששוחח עמי אודות כך, התחמקתי בסיבה זו או אחרת. חמי נסע לרבי, ויספר לו נגעי לבו. אמר לו הרבי: "כשאהיה בעירך אבוא לבייתך ואז נפגש", וכה היה שאדה"ז הגיע לביקור בעירנו התאכסן בבית חמי, ויקרא לי חמי ואמר: "כעת אינך צריך לטרוח ולכתת רגליך, הרבי נמצא בבית", אך אני נשארתי בסירובי. חמי שראה שכל דיבוריו עמי הם לשוא, ביקש מכמה אברכים ששהו בביתו שיכניסו אותי בעל כרחי, נגשו אלי האברכים ודחפוני לחדרו של הרבי, נכנסתי והפניתי את פני לעבר... הדלת, אמר לי אדה"ז: "אברך, אתה יכול ללמוד?" עניתי: "יכול אני ללמוד ואין אני צריך לא לכם ולא ללימודכם", וישאל אדה"ז: "ומה ב'קב' חומטין?", השבתי: "כמה זה קב לכור? ככה וככה דקות ביום? בודאי אני לומד, ודי בעבורי". ויאמר אדה"ז: "והלא נאמר 'ערבת?'", אז סובבתי את פני לעבר הרבי ואמרתי: "רבי, אני שלכם". ובכל שנה כשהי מספר סיפור זה, בהגיעו לכך שנכנס ופניו היו לעבר הדלת, זלגו עיניו דמעות.

הכובד שמטיל אדמו"ר הזקן על המילה "ערבת", מרמז כי לא די בלימוד מוסה, או אפילו חסידות, כדי לצאת ידי חובה. כמו המלח, המשמר את החיטה רק כשהוא חודר לכל פינה באסם, על יראת ה' לפעפע בלימוד כולו ולתת בו טעם חדש. כדי לערב כך את היראה בתורה יש להרבות בלימוד החסידות – ולא פחות מכך להתערב ולהעמיק בה, בהבנת השכל ובינת הלב.

הדרך הזו חשובה גם למחנכים, השואפים להיות יותר מאשר מורים ומנחילי ידע. לדברי הרבי הריי"צ ב"כללי החינוך וההדרכה", על המחנך להיות מעורה ככל האפשר במצב התלמיד בכל שעות היום, בכל מצב ומקום. אמנם, לא תמיד טוב להתערב בפועל. מנהיגות לוחצת וחסרת אמון, שאיננה מאפשרת למונהגים שיקול דעת עצמאי, לא תוכל לקדם אותם במאום. הנוסחה הרצויה היא **מעורבות ללא התערבות**, מנהיגות המודעת לכל הפרטים אך משאירה בידי המונהגים את מירב החופש האפשרי. מעורבות כזו נובעת מן התחושה כי "כל ישראל ערבים זה בזה" ו"ערבים זה לזה".

מעבר למעורבות אישית בסביבה, ניתן לשייך לתכונת המעורבות אמירה יסודית של אדמו"ר הזקן: בגמרא נאמר, כי יש לערב יראת שמיים בלימוד התורה כשם שמערבים חומטין [=אדמת מלח] בתבואה. ללא הערוב, עלולה התבואה להרקיב והתורה להתקלקל. במספר אפיוזות השתמש אדמו"ר הזקן במימרא הזו, כדי להוכיח את נחיצותה של תורת החסידות המלמדת יראת שמיים:

בהתוועדות חסידים לכבוד י"ט כסלו, נהג ר' הלל מפאריטש בכל שנה לבקש מא' מזקני החסידים שיספר איך נעשה לחסיד. ויספר החסיד: "בצעירותי הייתי מתנגד גדול ונשתדכתי עם בתו של חסיד. חמי הפציר בי רבות שאסע לרבי לאדה"ז, אך אני סירבתי בתוקף, בנימוק שנסיעה לרבי היא ביטול תורה וחבל על זמני

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

"בר מצוה" לבן נח

בתנח שאני נמצאת בקשר איתה שאלה אותי האם ואיך היא יכולה לציין את יום ההולדת ה־13 של בנה באופן משמעותי ונכון לבן נח? היא מציינת שהילד לומד על אמונה ובטחון, דבר שמסייע לו רבות בהתמודדויות בחיים ובבית הספר. באופן כללי הוא לומד על יהדות מאז שהיה קטן ומרגיש מאוד קשור.

מענה:

את יום ההולדת ה־13 הילד יכול לציין בלקבל על עצמו שמירת ז' מצות בני נח, ללמוד פרטי הלכותיהן וגם את הטעמים הפנימיים שלהן. בנוסף הוא יכול גם לקבל על

עצמו – מתוך תפלה לה' – שבנוסף לקיום המצות בעצמו, יזכה להאיר־ללמד את האמונה באל אחד כו' להרבה חברים בני־נח. ולהרגיש כבן לאברהם אבינו, "אב המון גוים"...

האם העיסוק בשפלות לא מזיק?

האם כל העיסוק בשפלות האדם ובהזירות מהצטדקות לא עלול להוביל להלקאה־עצמית (שסופה עצבות ודכאון)?

מענה:

הלקאה־עצמית כשלעצמה אינה דבר שלילי, ולא בהכרח שתביא לידי עצבות.

כך מדריך אדמו"ר הזקן בפרק כ"ט בתניא, בעת מן העתים, לבטש את עצמו במחשבתו ולקרוא לנפש הבהמית [שבבינוני היא האדם עצמו] בכינויי הגנאי הנכונים והראויים לה. כך גם היתה דרכם של הרבה צדיקים שאף מינו משהו שיבטש וילקה אותם, וכל זה – כבכל עבודת ה' – מתוך שמחה גדולה. בכל אופן, אם בשלב הזה של עבודתך הדברים הללו מביאים אותך לידי עצבות – אל תעסוק בהם כעת, הם לא נאמרו בשבילך! [להרחבה, ראה ביאור א' על 'פרק בעבודת ה'" בספר 'לב לדעת']

מאמר על אלה

את ההלכות סדר הרמב"ם לפי נושאים שונים בארבעה עשר חלקים, ומכאן מגיע שמו הנוסף של החבור – "יד החזקה".

הרבי מליובאוויטש העלה על גס את חבורו זה של הרמב"ם ויסד את למוד הרמב"ם היומי בשלשה מסלולים שונים: במסלול הרגיל, מסימים את משנה תורה במשך שנה אחת, במסלול יומי של שלשה פרקים; במסלול נוסף בן שלש שנים, בקצב של פרק ליום; ומסלול לנשים וילדים, המקיף בשנה את תרי"ג מצוות התורה מתוך למוד בספר המצוות.

שני שמות הספר קושרים את הרמב"ם למשה רבינו, גדול הנביאים. "משנה תורה" הוא פנוי של חמש דברים, אותו אמר משה רבינו בנימה אישית ב-37 ימי חייו האחרונים. "יד החזקה" הוא בטוי שנאמר על משה רבינו בפסוקי תאור הסתלקותו – "ולכל היד החזקה... אשר עשה משה".

שלום ילדים!

השבוע, ביום כ' טבת, צין יום הלולתו של מורנו הרמב"ם – רבי משה בן מימון. ספריו של הרמב"ם זכו להגיע לכל תפוצות ישראל (אומרים שגם לעשרת השבטים) ולהתקבל באהדה. מלבד ספרי הלכה, כתב הרמב"ם גם ספרי אמונה ומחשבה, שגר תשובות לשואלים ובהיותו רופא ממחה אף חבר ספרים ברפואה, כך שאפלו חכמי אמות העולם הגו בספריו. לא נשפח, מדבר בימים שעוד לפני עדן הדפוס.

אלנה תורה

מבין מבחר כתביו של הרמב"ם, האחד והמיוחד שבהם הוא החבור הגדול, המיוחד במינו והראשון מסוגו – "משנה תורה". חבור זה מקיף את כל ההלכות התורה, בארץ ומחוצה לה, אלו הנוהגות בימינו ואלו שבוערות ה' ונהגו בקרוב בימינו ממש, כמו ההלכות עבודת המקדש, טמאה וטהרה ועוד.

גלה שיש שם קצב ולו בת שהגיעה לפרקה. הוא נגש אל הקצב ובקש ממנו... לשאת את בתו לאשה. הקצב קפץ על המציאה כמוצא שלל רב. הוא אינו מיחס או עשיר, ובטח שאינו תלמיד חכם, כך שלהצעה נכבדת כזו ודאי שלא יסרב. וכך היה. בני הזוג נשאו וכעבר תקופה נולד להם בנם היחיד – משה. בת הקצב לא האריכה ימים, משה הצעיר נותר יתום מאמו וחכם מימון נשא בשנית. בנשואים השניים נולדו ילדים נוספים, ועד מהרה התגלו פשרונותיהם הברוכים בלמוד. לעמדת, משה הצעיר לא רק שלא התבלט בכשרון למודי, אלא שאף לא הראה סימני רצון ללמד, ועד מהרה זכה לכנוי הגנאי "בן הקצב". לא רק מוריו ראו בו כשלו, אלא אף אביו, חכם מימון, התאכזב ממנו, עד שביום מן הימים פשוט הוציא אותו מביתו.

משה הנזוף נכנס באותו לילה לבית הכנסת ופתח את לבו הקרוע בבכי ובתפלה לה' – שייפתח את מוחו ושיצליח ללמד. והנה פלא, למחרת קם משה והיה לאיש אחר. הוא חש בקרבו חשק עצום ללמוד התורה ושטף של נביעת מחין חדשים החל להציפו. הוא לא חזר לביתו אלא נדד ללמד במקום אחר. את השנים הבאות הקדיש לשקידה בתורה. כשחזר פעבר שנים לעירו ונשא בה דרשה עמקה בתורה לא הצליח איש מן הקהל לזהות כי

לא פלא שעל הרמב"ם נאמר הפתגם הידוע "ממשה (רבינו) עד משה (הרמב"ם) לא קם כמשה".

מספר פי בלילה לאחר שסיים הרמב"ם לעמל על ספרו ולסימו התגלה אליו אביו, חכם מימון, בלוי זקן הדור פנים. "ישר כבודך", ברכו אותו השנים. "דע לה בני", הוסיף אביו בחלום לאחר שנעלם הזקן, "פי היה זה משה רבינו בכבודו ובעצמו, שהגיע במיחד פדי להתרשם מחבורה הגדול ולברך אותה על סיומו".

חַמְנַא דְבַא רַעַל

ילדים, אי אפשר לכתב מדור על הרמב"ם בלי הספור הבא, והוא מקדש לכל הילדים שמשום-מה חושבים שהם אינם מספיק חכמים או מצלחים. אז כדאי לדעת, שהרמב"ם ממש לא נולד רמב"ם. אביו, חכם מימון, סרב להתחתן עד גיל מאחר. בן 35 היה, רב ודיו מערה בעירו, אבל חשש שגשואין ועל פרנסה יפריעו אותו ממלאכת הקדש, ולכן נמנע מכהן. יום אחד נאמר לו בחלום כי עליו להתחתן, וכי זוגו המיעד הוא לא פחות מאשר בת הקצב של העיר קורדובה, יהודי פשוט בתכלית. בתחלה לא התניח חכם מימון לחלם. "חלומות שוא ידברו", הפטיה, אך אותו חלום שב לפקד אותו שוב ושוב.

משכך, הבין חכם מימון שזהו אות משמים. נסע לעיר קורדובה – ואכן

שְׁקַבֵּל מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה מֵאֵת ה' –
 כִּי יָכוֹל כָּל יְהוּדֵי לְזַכּוֹת וּלְקַבֵּל מֵאֵתוֹ
 יִתְבָּרַךְ מְעִינֹת חֲכָמָה. כְּדֵי לִפְתּוֹחַ אֶת
 מְעִינֹת הַחֲכָמָה הִלְלוּ עָלָיו לְגַלּוֹת
 אֶת הַרְצוֹן. לֵב נִשְׁבֵּר וְרָצוֹן כִּן מְסַגְּלִים
 לְחַלֵּל אֶת הַנֶּסֶךְ!

שְׁנִזְכָּה!

שֶׁבֶת שְׁלוֹם וּמְבָרָךְ!

ז'?

אִישׁ הָאֱלֹקִים הַדּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים הוּא לֹא
 אַחֵר מֵאֲשֶׁר "כִּן הַקְּצָב" הַנֶּחֱשָׁל.

הַסְּפוֹר הִנֵּה מְזַכֵּיר לָנוּ אֶת הַנְּהַגְתּוֹ
 שֶׁל מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ, שְׁאָהֵב
 מְאֹד אֶת הַיְהוּדִים הַפְּשׁוּטִים. "הַזְּהִירוּ
 בְּבָנֵי עֲנִיִּים שְׂמֵהֶם תִּצָּא תּוֹרָה", הִנֵּה
 מְזַכֵּיר. מִדּוּעַ? כִּי בַּלֵּב כָּל יְהוּדֵי תְּקוּעָה
 אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה וְחֻזְקָה בַּה', גַּם אִם כָּל־פִּי
 חוֹץ לֹא רוֹאִים עָלָיו חֲכָמָה יִתְרָה. כְּפִי

נשמתא

בית המדרש של גל עיני

קוד פגישה בזום - 7965878058

מס' טלפון להאזנה: 03-9786688

לאחר ההודעה באנגלית

מקיימים # 7965878058 #

רוצה להבין טוב יותר את נפלאות?

יש לך זמן פנוי בנסיעה לעבודה?

כל שני וחמישי בשעה 8:30 בבוקר

שיעור של הרב איתאל גלעדי בנפלאות.

פספסת את השיעור? מחפש הסבר על דברי הרב בנושא מסויים?

מדי שבוע מועברים כ-20 שיעורים במגוון נושאים - זוגיות, פ"ש, עסקים, מוזיקה ועוד. בעברית ובאנגלית.

ערוץ היוטיוב שלנו שמכיל מעל 1500 שיעורים המועברים על ידי תלמידים מתוך דברי הרב.

סרקו את הברקוד להרשמה וכניסה לערוץ / חפשו ביוטיוב: נשמתא.

מחנך או חבר? בדרך החסידות השאיפה היא לחבר בין שני הדברים. כמו שמוסבר בעומק בספר התניא, ההבדלים בין אנשים נובעים מהצד החיצוני-הבהמי שלהם, בעוד הנשמות "כולן מתאימות ואב אחד לכולנה". לכן, מצד הנשמה גם הבדלי הדרגות מטשטשים. יש בהחלט רב ותלמיד, מדריך ומודרך, הורים וילדים וגם רבי וחסידים – אך מגמת כולם לעבוד את ה' "כאיש אחד חברים".

בין המשפיע והמושפע צריך להיות שיח חברי אמת, בגובה העיניים, כאשר שתי הנפשות האלוקיות משתפות פעולה בהתמודדות עם הנפש הבהמית אותה צריך לתקן ולכוון לבחור בטוב. נפש אלוקית אחת מתחברת עם נפש אלוקית שניה, מזכירה לה את קיומה ואת כוחה להתמודד ולתקן. וכך, מגמת החינוך היא לחזק את הבטחון של המחונך, שגם הוא יכול לקום ולפעול, ליזום ולהצליח – "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".

במובן זה, חינוך חסידי, אינו מתייחד לגיל הנעורים או למערכת יחסים מובנית של משפיע ומושפע – בכל מצב ובגיל האדם צריך להיות מחונך וגם מחנך, לקיים בעצמו "עשה לך רב [כמחונך] וקנה לך חבר [לעבוד את ה' ביחד] והוי דן את כל האדם לכף זכות [כמחנך]", והכל מתוך חברות טובה ואיתנה. בנושאי-היסוד האלה עוסקים, מהיבטים שונים, השיעורים שבחוברת השבוע.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

